ANUL II. No. 9. SEPTEMBRIE 1933

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

Director PAN. HALIPPA

O familie găgăuză din comuna Başalma, jud. Tighina.

SUMARUL:

Redacţia şi Administraţia: Chişinău, str. Alexandru cel Bun No. 85.

Asociaţia Culturală „CUVÂNT MOLDOVENESC"

Recunoscută persoană juridică prin sentinţa Tribunalului Lăpuşna S. I.

Scopul Asociaţiei:

ART. 1. din statut: Se înfiinţează cu sediul în Chişinău şi pe timp nelimitat, o asociaţie pentru crearea, ajutorarea şi susţinerea faptelor de cultură naţională şi educaţie cetăţenească cu denumirea „Cuvânt Moldovenesc".

ART 2. Ea va ajuta populaţia din Basarabia în scop de-a progresa pe calea culturei naţionale, educaţiei cetăţeneşti şi în domeniul economic. încurajând-o şi sprijinind-o în toate începuturile bune.

Preşedinte, PAN. HALIPPA

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorităţi, lei 500

COLABORATORII REVISTEI:

Alexandrescu C., — Ceslav Ambrajevici, — Antohi Panait, — Balan St., — Bogos D., — Boldur Alexandru, profesor universitar, — Bulat Toma, profesor universitar, — Bulat Ştefan, — Bărlădeanul A., — Cazacu Aurel, — Cernăianu Const. D-r., — Ciobanu Ştefan, membru al Acad. Române, — Al. David, — Constantinescu-Iaşi Petre profesor universitar, — Crihan Anton, — Cujbă Sergiu, — Cuzminschi Pavel, — Cardaş Agricola, — Ciachir Mihail, — Dunăreanu N., — Dumitraşcu Ion — Friptu Iulian, — Gala Galaction, — Ghenzul Vasile, — Gheorghian Petre, — Georgescu-Vrancea Const, — Halippa Pantelimon, — Haneş Petre, — Harea V., — Miron C. Holban, — Haneş V., — Iacobescu Th., — Iov D., — Ioncu T, Ispir Mircea, — Luţcan Anton, — Macovei Ioan, — Madan Gh., — Mitchevici Iuliu, — Marian Liviu, — Munteanu Donar, — Marchetti H, — Negrescu Ioan, — Nastase Gheorghe, conferenţiar universitar, — Niculiţă N. I, — Obreja-Iaşi G., — Pelivan Ion, — Popovschi N., — Porucic T., — Popescu C., — Raşcu Gh., prof., — Smochină Nichita, — Stoica Cezar, — Spătaru N., — Sargeţiu O., — P. V. Stefănucă, — Ştirbăţ L., — Terziman Al., — Tudor Iorgu, — Teodorescu Const., avocat, — Vitt. Popa, — Uşurelul Al., — Usinevici Şt Dr., — Vasiliu Hasnaş Elena, — Vicol Teodor, D-r, — Vrabie Grigore, — Zaborovschi I, — Ştirbu T. A.

ANUL II No. 9 SEPTEMBRIE 1933.

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

DIRECTOR: PAN. HALIPPA

Odată, pe malul Nistrului...

Când bruma căii de lapte începea să se întindă ca o pecingine peste cer și să înghită stelele, dascălul Bucșan eșia din căsuța lui cu cerdacul risipit, oprindu-se în mijlocul curții cu brusturi și urzici.

Din gâtlej și din nasul lui puțin cârn începeau să răsbească în liniștea amorțită a dimineții niște sunete stranii, din cari abia puteai desluși câte un cuvânt.

„Uuu! Aaa! Pheee! Diavole! Pfuuu! Cha-chaaa!.. Sătană!"

In giubeaua lui de șiac, cu gulerul slinos, aruncată peste cămașă și izmene, desculț, cu capul gol, cu părul de culoare cenușie vâlvoiu, în fața casei lui cu acoperișul țuguiat de stuf sburlit și cu strășina puțin încovoiată în sus, figura lui mătăhăloasă se asemăna cu chipul unui preot păgân în fața unui templu budhist.

Se întindea, își freca ochii, ridica mâinile, își rotea privirile, cercetând adâncurile văzduhului. In aceste momente bărbuța lui triunghiulară, ca o perie roasă, părea că imploră milostivirea cerului. Apoi își întindea mâinile în semn protector asupra pânzei depărtărilor de pe valea Nistrului, schițând cu dreapta cu degetele noduroase niște figuri stranii în văzduh, aprofundând zările.

Tușea, strănuta, căsca cu un muget prelung, arătându-și cei câțiva dinți de culoarea osului de mamut scos din pământ, bătându-și buzele cu palma uscată și făcând peste gură semnul crucii. „I... haaa! Drace! Amin!".

Peste marea tăcere a nopții, care încremenise satul, se înseila ziua tristă.

La stânga, peste valea Nistrului, înegrită de livezi de pruni şi de meri, de sălcii plângătoare, de stufişuri cu ochiuri albe de argint, cu izlazuri şi grădini de zarzavat, se ridică o pânză uşoară de aburi de lapte străveziu, imaterial, iar în zarea fără de sfârşit de peste Nistru se aprindea un fuior uriaş resfirat pe marginea cerului, din care se torcea firul luminii.

La dreapta se îmbracă în haina trandafirie dealul înalt de deasupra satului, brăzdat de râpe uriaşe, cari par nişte balauri mari, ce se silesc să mănânce creştetul dealului, cu mori de vânt, răstignite desnădăjduit pe marginea cerului metalic.

Satul, cu căsuţele lui albe, acoperite cu stuf, se aşterne jos, dealungul dealului pe malul gârlei şi a Nistrului cel chior, porecla vechei albii a Nistrului.

Din curtea dascălului Bucşan, peste hogiagurile caselor aşezate în dezordine, se înalţă pe un pisc de deal, ca o strajă neadormită, biserica satului, cu acoperişul ei de tablă verde, înconjurată de un sobor de plopi piramidali.

Iar peste râpa dela biserică, legată cu podul lui Motoc, se resfiră în bălării crucile de lemn ale cimitirului satului.

Crucile de pe cele două turnuri ale bisericii au început să se joace, ca două făclii aprinse, în razele soarelui, care îşi arată fruntea din bălţile îndepărtate ale Nistrului.

Dinspre cimitir ce ridică o undă de vânt ostenit, molatec, ce părea că aduce tânguirea celor cari au sorbit viaţa acestui colţ de pământ şi cari astăzi nu mai pot întâmpina zîmbetul cald al soarelui.

Pânza de aburi, care încercase să zăbrănească balta, cu încetul se destramă, ridicându-se în sus, parcă ar fi strânsă de o mână nevăzută.

Satul se deşteaptă. Mugetul vitelor, ciripitul păsărilor de casă, scârţâitul cumpenelor dela fântâni şi a carelor ce pornesc spre deal sau spre baltă, câte o dâră de fum eşită din hogiagurile mari, câte a voce omenească pierdută, — anunţă viaţă trezită din încremenirea nopţii.

Se ridică şi oblonul dela crâşma lui Mănaşcu.

Bucşan se aşează pe un trunchiu de salcie la poartă. Cu mâinile uscate ca miezul mucegăit de nucă pe genunchi, cu spa-

tele încovoiate, cu ochii lui verzui stânşi, el scrutează viaţa din jurul lui.

— „Pace ţie, Ioane", se adresează el unui ţăran ce mâna vacă la cireadă, ridicând colbul odihnit.

— „Bună dimineaţa, moş dascăle."

— „Am cetit în zodii că în luna lui cuptor vor fi mari tulburări a văzduhurilor cu prăpăd di ploaii şi di piatră. Pentru păcatili noastri, Ioane".

— „Ci-a da Dumnezeu, moş dascăle", răspunde ţăranul, fluturând o nuia lungă deasupra vacii şi păşind mai departe.

— „Ai semăna cu Alexandru Machedon, măi Vasile, dacă n'ai purta cartuzu căzăcesc. Eh, păcatili noastri", spune Bucşan unui flăcăuan cu sapa pe umăr, călare pe un cal sur.

Pe lângă ograda lui Bucşan trece o fată sprintenă cu gălеţile deşerte pe coromâsla cumpănită pe umăr. Cu o mână ţine coromâsla, iar cu alta îşi adună fusta, arătându-şi pulpele bronzate. Părul ei castaniu e strâns cochet în moţ la ceafă, cu o casâncă roşie. Se duce la apă la cişmeaua din deal.

Dascălul se enervează.

— Nu ţi-i ruşine, fa Irină, în casânca asta rusască. Parcă ai fi Irodiada. Iacă dici ni trimiti Dumnezeu atâta blăstăm pi pământ. In vremea me fetili îmbla cu cosâţele împletiti, legati împrejurul capului, iar fimeili purtau năframă. O venit diavolu şi-o sămănat păcatul. Of, Of, Of!" se tânguia dascălul, uitându-se cu melancolie spre fată, care se îmbujorase ca broboada ei şi care nu mai auzea vocea dascălului.

Era aproape de 70 de ani. Cu vre o 40 de ani în urmă îşi dusese soţia peste podul lui Motoc şi o ascunsese în bălăriile cimitirului. Işi ridică cu tristeţă privirile şi le pironeşte în colţul din stânga al cimitirului, plin cu vedenii, unde ochii lui nu mai puteau desluşi crucea de lemn. Oftă prelung şi-şi aduce aminte de unicul fiu pe care-l pierduse cu câţiva ani în urmă după moartea soţiei.

Era o zi aurie de toamnă, după culesul viilor. Tinerii recruţi se adunau în uliţa mare din mijlocul satului. Strajnicii roşcovani, cu mustăţi mari, călări pe nişte cai zdraveni, umblau pe

la casele recruţilor întârziaţi, pocnind din biciuri şi stârnind câinii. Peste întregul sat se întinsese o mare jale.

S'a încins un cortegiu impunător, cu ureadnicul în frunte şi cu strajnici călăreţi în urmă. Flăcăii, cu ochii speriaţi, înroşiţi de plâns, cu privirile risipite, îşi încleştară braţele ca la sârbă şi porniră încet în sus prin mijlocul satului. Cântau cântece de jale :

„Frunzuleană di mătasă,
Rămâi, maică, sănătoasă.
Impăratu-o dat ucaz
Să mă duc tocma 'n Căpcaz.
Plină-i lumea di năcaz.“

Cânta şi Cheorghe a dascălului, cu glasul lui mlădios, călit în căntări la strană alături de tatăl său.

Pe uliţa mare se adunase tot satul. Femeile desnădăjduite îşi boceau copiii, parcă i-ar fi dus peste podul lui Motoc. Babele înlăcrimate, cu obrajii pungiţi, băgau cu mâinile tremurânde recruţilor câte un prosop, câte un săculeţ cu mere sau cu nuci, iar bărbaţii, cu tălcile strânse de durere, cu cofele cu vin cinsteau lumea. Moşnegii sprijiniţi în cârji pe la porţile ogrăzilor, cu ochii lăcrimoşi, dădeau trist din cap, răscolindu-şi amintirile.

L-a petrecut pe Gheorghe până la crucea din deal de lângă râpa mare, de unde recruţii s'au despărţit de ai lor în svâcniri de plâns, îndreptându-se spre văczalul *dela Căuşeni.*

După vre-o lună dascălul primeşte dela Gheorghe o scrisoare. „Am mers unsprezeci zili cu poezdu şi am ajuns tocmai la capătul lumii. Toţi moscalii noştri s'au împrăştiat în toati părţili; numai eu cu Petre a Iloaei sântem daţi la antilerii la crăpostea din Arhanghelsc. Aicea-i omăt şi ger, şi tari ni bati şi ni năcăjăşti untirofiţerul nostru. Şi nu vorbeşti nime creştineşti ca la noi, şi noi nu înţelegem nimic şi ni poriclesc cap di bou. Şi tari ni-i dor deacasă“...

Cam pe la începutul postului mare Petre a Iloaei trimite o scrisoare mamei sale, în care scria că Gheorghe a dascălului a murit la bolniţă din răceală. „Şi tari am plâns după dânsu, săracu, că de-amu nu mai am cu cini schimba o vorbă creştinească“, termina el.

Dascălul Bucşan îşi deapănă amintirile cu ochii împrăştiaţi, plutind în vag. El nu băgà de seamă că pe lângă poarta

lui trecu scârţîind căruţa lui Nichita Sârbu, iar în crâşma lui Mănaşcu întrase Chirică Chersân.

Soarele se ridică deasupra bisericii, care arunca o umbră frântă peste casele din vale. După tortoteala de dimineaţă, peste sat se întinde iar o tăcere plină de tristeţă. Firul de vânt parcă s'a ascuns în adâncul râpilor galbene ale dealului. Zumzetul albinelor dela salcâmii încărcaţi cu spume albe, îmbătătoare, ciripitul vrăbiilor şi cântecul întundat de osteneală al broaştelor din Nistrul cel chior, din gârlă şi din băhnile cu stuf, transformat într'un vuet monoton, un fel de „uuu"... fără de sfârşit cu salturi ondulate, — măresc melancolia satului.

— „Iar o să ploaie. Cântă broaştili de dimineaţă", reflectează Bucşan.

Un sunet răcoros de argint, al doilea, ca nişte vrăbii albe, se întind peste sat, despicându-se în două. Bucşan îşi face cruce. Clopotul dela biserică anunţă trecerea în cele vecinice a unui suflet creştinesc.

— „O murit săracu Buzilă, câ tari era bolnav". Bucşan ştie că Buzilă ţinea la legea veche, că chiar alaltaeri a cerut să-i citească moldoveneşte din ciaslov şi că el, dascălul, va fi rugat să-i citească stâlpii.

De când a murit părintele Nicolai Colun, acum vre-o douăzeci de ani, şi a venit în locul lui preotul Ioan Plămădeală, dascălul Bucşan a fost scos „zaştat". Părintelui Plămădeală nu-i plăcea rânduiala veche, cu cântări după psaltichie, cu citire frumoasă, moldovenească, nu-i plăcea nici vocea tărăgănată, nasală a dascălului. Aşa ceva el nu învăţase la seminarul din Chişinău. El ceru stăpânirii bisericeşti să-i trimeată un cântăreţ nou ca să-i facă cor, să-i citească slavoneşte.

Şi în curând femeile, în caţaveici de sărbătoare, îmbrobodite cele mai tinere în testemele şi tulpane colorate, cele mai bătrâne în nătrame albe, iar bărbaţii în ciubote cu turetci largi şi în pantaloni cât nişte clopote, strânşi la şolduri în pliuri mărunte, în zăboane, sau în mintene de postav albastru închis, cu părul lins de undelemn, cu broboane de sudori pe frunţi, — se uitau miraţi la sfinţii de pe icoane, cu ochii încremeniţi.

Părintele Plămădeală, care în primii ani ai păstoriei lui, se jena să vorbească cu ţăranii moldoveneşte, în rasa lui de mă-

tasă cusută în talie, cu o cruce cu lanţ de argint pe piept, se înveşminta în odăjdiile vechi, cusute cu fir de aur, şi zicea sfintele rugăciuni în slavoneşte ; răspundea corul noului dascăl, compus din ureadnicul Ceapă, un bas hodorogit de băutură, dintr' un strajnic spân cu voce subţire, din doi-trei seminarişti în vacanţă şi din învăţătorul Gainov. Heruvimii de pe icoanele vechi afumate de vremuri priveau şi ei cu tristeţă, cu ochii lor muţi, vroind parcă să spună cu nedumerire că şi ei nu înţeleg nimic. Maica Domnului, cu o mână desnădăjduită lăsată în jos, cu nimbul întunecat, tăcea mâhnită; iar din genele triste a Cristului de pe crucea cu pajura rusească din mijlocul bisericii se scurgea o lacrimă, ca un diamant aprins.

Şi dascălul Bucşan, care învăţase psaltirea, ciaslovul şi psaltichia la mănăstirea Curchi, care zeci de ani a mângâiat urechia credincioşilor cu slova blândă moldovenească dela leagăn şi până la mormânt, a rămas pe dinafară.

Incepuse să se schimbe şi lumea. Cămăşile de pânză de in ale femeielor se înlocuesc cu cofte colorate ruseşti şi cu polci. Locul căciulelor la tineri îl ia cartuzul cu cozoroc de piele tare sau de carton de muşama lăcuită. In locul izmenelor sau a pantalonilor largi, vin pantalonii strâmţi ca la Binder. In şcoala de mai jos de biserică învăţătorul Gainov, cu multă râvnă pentru cartea rusească, se căznea să înveţe copiii gospodarilor mai înstăriţi ruseşte. Copiii memorizau pagini întregi din cărţile cu figuri de ţărani bărboşi ruşi, cu femei în sarafane, cu sănii cu troici printre brazi, învăţau povestiri despre „strămoşii noştri slavi", despre isprăvile lui Alexandru Nevschi şi a cneaghinei Olga, despre cea mai bună mâncare „chiseliţa de ovăz" şi „pohleobcă". Dar nu le dădeau de rost. Tinerii, veniţi din armată acasă, în mondir cazonii *dela împărat, învăţase să înjure ruseşte „în trei etaje".*

Este drept că îndeobşte satul rămase încremenit în obiceiurile lui vechi. Foştii soldaţi uitau ce au învăţat ruseşte, odată ce se rupea mondirul împărătesc, chiar acei cari au ajuns în armată „mândru ofiţer". Copiii eşiţi din şcoală, dacă nu urmau mai departe, păstrau în memorie reminescenţe din poeziile pe cari le-au învăţat, cum păstrează o babă descântecele fără ca să le dea de înţeles, schimonosind cuvintele ruseşti şi acomodându-le la graiul

moldovenesc. Femeile, ca şi mai înainte, în ajunul sf. Andrei făceau pe deasupra uşilor şi a ferestrelor cruci cu un căţel de usturoi, iar în seara spre întâi Martie rosteau pe la ferestre: „Mart în casă, puricii afară". *Chiar părintele Plămădeală întra în vorbă cu ţăranii în moldoveneşte. Numai învăţătorul Gainov şi ureadnicul Ceapă au rămas intransigenţi în râvna lor pentru limba rusească, pe cari ei o poceau cu accentul lor moldovenesc şi cu neologisme, cari se potriveau ca nuca în perete. „Sidi, bre, haraşo, ia ruschi celovec, ne znai po moldovanschi"...*

Toate acestea îl supărau grozav pe dascălul Bucşan. Viaţa nouă, ce începuse să se strecoare în sat, ca un străin nepoftit în casa omului, nu era pe placul lui.

El devenise nervos, refractar la tot ce stricase aşezarea veche a vieţii. I se părea că se apropie veacul de-apoi, cu Antihristul premergător, cu stricarea moravurilor, cu pierzania sufletelor, cu toate străşniciile, pe cari le citise în apocalips. Părea străin şi neînţeles în lumea ce se zămislea.

Imediat după schimbările făcute de către părintele Plămădeală, Bucşan nici nu dădea pe la biserică. In zilele de sărbătoare, când clopotele făceau apel la credincioşi, ca o pasăre mare, ce-şi adună puiii, el se aşeza pe trunchiul de salcie de lângă poartă şi privea melancolic spre biserică, unde după dânsul se făcea o profanare a vechei credinţi. Apoi întrà în casa lui pustie, îşi trăgea o curea mănăstirească peste giubeaua lui lungă, îmbrăca nişte papuci pe picioarele lui goale, iar peste claia de păr cenuşiu îşi îndesa o scufie lipoasă vişinie. Eşia cu un toiag lung de cireş în mână în ogradă şi se îndrepta încet, cu capul aplecat, spre crâşma lui Mănaşcu.

— „A, moş dascăli, poftim, poftim; de două zili n'ai mai dat pi la noi", îl întâmpină cu un zâmbet prietenos Mănaşcu.

— „Vine veacul de apoi, Mănaşcule, o întrat stricăciunea în lumi, ne prăpădim cu toţii", spune Bucşan cu toiagul întins spre biserică.

Mănaşcu aruncă o privire plină de înţeles spre piscul cu biserica, îşi mângâie barba lui ca un fuior trecut prin darac, clipind umbra genelor deasupra ochilor mâncaţi de conjunctivită.

Era ceva asemănător între aceste două făpturi omenești. Amândoi păreau rămași din lumea vedeniilor, cari au trăit pe acest pământ și au plecat supărate.

Mic la trup, cu o față de pergament, cu un nas fin, cu o barbă asiriană, spălăcită, cu niște perciuni mai mătăsoși decât barba, îmbrăcat într'o redingotă soioasă până la glezne, cu o tichie pe vârful chel al capului, cu picioarele în ciorapi albi, de cari atârnau niște tălpi de piele, Mănașcu se deosebea de cele câteva familii evreești din sat.

Pe când conaționalii lui își dădeau copiii la școala lui Gainov să învețe carte rusească, umblau Sâmbăta în căruță și făceau focul în casă, ba se spurcau cu cârnați de porc, Mănașcu se ținea cu sfințenie de prescripțiile Talmudului. In zilele de sărbători aprindea lumânările rituale și ridica rugi fierbinți lui Iehova. Mânca numai cușer *și în zilele de sărbători, toamna, își făcea cușcă de stuf la întrarea în crâșmă. Seara, după ce-și încheia afacerile, se închidea cu Rivca lui în casă, se înveșmânta în haina lui vărgată și făcea rugăciuni lungi, bătându-se în piept și moțăind capul cu fața spre răsărit.*

Sâmbăta nici pentru o carboavă n'ar fi vândut o sângeapă de rachiu. Cuvântul lui era însă cuvânt, iar ocaua lui era oca adevărată.

Ceia ce îl apropia pe Mănașcu de dascălul Bucșan și mai mult, era repulsiunea lui față de tot ce era rusesc, dela care, după el, venea stricăciunea evreilor din sat. El nu știa altă limbă decât limba evreiască și cea moldovenească, cu toate că crâșma lui era bătută și de strojnici și de ureadnici.

In afacerile lui mici cu țăranii, el nici odată nu ajunse până la judecată, nici măcar până la „Volostnoi sud". Blând cu toată lumea, bun cu țăranii, el nu se putea împăca cu evreii cari s'au clintit în legea veche. Iar ei la rândul lor îl socoteau straniu, eșit din minți.

Crâșmarul Mănașcu mai avea ceva comun cu Bucșan. Și el purta în suflet durerea pierderii unicei fiice, care murise în copilărie, iar Dumnezeu nu s'a milostivit să-i dăruiască Rivcăi nici la bătrânețe o odraslă, cum i-a dăruit Sarei din vechiul testament, cu toate rugile lui Mănașcu.

— „Ce i, moş dascăle, cum merge socoteala?" îl întreabă Chirică Chersân, ştergându-şi mustăţile îngălbenite de „mahorcă". Bucşan se aşează la mesuţa lui Chirică, fără ca să-i răspundă. După o sângeapă de rachiu i se desleagă limba

— „ A intrat Antihristul în norodul creştinesc, măi Chirică. Vine giudecata cei de apoi"... Ochii lui stânşi se aprind cu lumini palide şi tânguirile curg, cum curge un pârău, care şi-a rupt zăgazurile.

In crâşmă îşi face apariţia şi Ion Calalb. Glasul nasal al dascălului se întăreşte şi capătă o tonalitate de metal hodorogit. Se scoală în picioare, loveşte în podelele de lut cu toiagul lui de cireş, din buzele lui se desprind blesteme asupra lumii care se ridică, asupra diavolului care a pătruns în sat şi care duce norodul pe căile pierzaniei.

Mănaşcu toarnă sângeapă după sângeapă, mângâindu-şi barba şi întărind spusele dascălului cu câte o maximă din Talmud, cu câte un exemplu din viaţa evreilor stricaţi.

— „Nu mai putem trăi, pravoslavnici creştini a lui Dumnezeu. Să fie procleţi şi tricleţi acei cari ne-au stricat credinţa! Afurisit să fie ceasul care ne-a adus pieirea!" se înălţa de pe scaun, cu înfăţişare de profet din Biblie, Bucşan, ameninţând cu dreapta spre duşmanul nevăzut.

— „Aşa-i, cucoane dascăle", afirmă din cap Ion Calalb, cu gâtul lui lung, de care atârnă un măr al lui Adam de dimensiuni neobişnuite, cu sprincenele lui stufoase. — „Nu se gândeşte, nimeni la moarte, are să-i mâie dracii în iad, cum mână Sofron cireada la şes. Aşa-i!"

Calalb era cunoscut în sat ca un om care se gândea mereu la moarte.

Acum vre-o cincisprezece ani, decând i-a murit soţia, el şi-a făcut un sicriu de stejar după statura lui, cu fundul de stuf, iar într'o ladă îşi adunase lumânări de ceară galbenă, prosoape, pânză albă, — tot ce-i trebuia unui creştin la înmormântare.

Şi în fiecare an la Paştile Blajinilor, adică în Lunea după Duminica Tomei, când oamenii se duceau la ţintirim cu colaci, cu colivă şi cu garafe de vin ca să-şi pomenească morţii, Calalb, după ce venea dela mormântul soţiei sale, îşi dădea sicriul din

podul casei jos, îl aşezà în mijlocul curţii. scotea o cofă cu vin, îşi chema vecinii şi făcea înmormântarea de probă a propriului lui trup.

Pe la colţurile sicriului aprindea câte o lumânare, stropea cu un pahar de vin în forma crucii stuful din fundul sicriului, se culca în el, se scula iar, cinstea cu vecinii câte un pahar de vin, iar se culca; chiuia şi fluera hoţeşte în sicriu, înjura moartea, încercând s'o intimideze, ca păgânii.

La această serbare nu lipsea nici dascălul Bucşan, care citea stâlpii, cânta „vecinica pomenire", „cu sfinţii odihneşte, Doamne". Petrecerea ţinea până târziu seara, când Calalb cu picioarele moi, cu cămaşa pătată de vin, ajutat de vecini, îşi urca cu chiote sicriul în podul casei. Până acum câţiva ani Calalb îşi ţinea sicriul pe nişte grinzi într'o poiată ; dar decând nişte şoltici de flăcăi, într'o noapte de vară, l-au furat şi l-au aşezat acoperit cu copacul tocmai la uşa crâşmii lui Mănaşcu, sicriul fu urcat în podul casei. A fost o mare zarvă în sat a două zi dimineaţă, când Mănaşcu deschise uşile şi dădu peste „mort". Rivca căzuse jos în leşin. S'a adunat tot satul cu starostele în frunte. Nimeni nu îndrăznea să se atingă de sicriul cu mort, până când unul din vecinii lui Calalb nu recunoscu sicriul lui. De atunci Rivca s'a ales cu o fluturătură a capului, cu un tic nervos, pe care nici doctorii dela Binder nu l-au putut vindeca.

In crâşmă intră strajnicul Vdovenco, cu mustaţa roşietică, mare, cu obrazul ciuruit de vărsat şi cu o sabie lată la şold. Se uită toţi unul la altul, şi în crâşmă se face tăcere. Bucşan îşi ia toiagul şi cu o privire piezişă spre strajnic iese din crâşmă.

Dacă nu era chemat la vre-un mort să citească stâlpii, dascălul Bucşan în serile lui pustii se închidea în căsuţa lui cu pereţii muţi. Işi potolea foamea cu câte o bucăţică de colac mucegăit, înmuiat în apă, dat de câte un credincios la biserică sau la vre-un praznic. Aprindea o lumînărică la mesuţa cu o prescură uscată şi citea din Zodii, din florile darurilor sau din alte cărţi.

Dela o seamă de vreme lumea începuse să se cam rărească la biserică.

— „Nu înţelegem nimic, părinte Ioan. Ia să mai citească ceva şi săracul moş dascăl", spuneau bătrânii către preot.

Şi părintele Plămădeala într'o bună zi îl invită pe Bucşan să citească ciasurile. — „Iar citeşte la biserică moş dascălul", se răspândise în sat. Şi lumea dădu năvală la biserică.

In Duminica Floriilor, când veniră acasă şi seminariştii şi ajutau la strană, dascălul citea ciasurile cu vocea lui încâlzită. Ştrengarii de băieţi au prins de giubeaua lui cu un bold la spate o cârpă de şters podelele, ascunsă în strană de paznicul bisericii.

— „Milueşte-mă, Doamne, după marea milă a ta", rostea cu râvnă dascălul, făcându-şi semnul crucii cu degetele lui uscate, pe când dracii de băieţi se înecau de râs. Când dascălul cobora scările dela intrare în biserică, cu seminariştii pufnind de râs în urmă, ţăranii cu feţele serioase îi scoase cârpa de pe giubea.

— „Diavoli afurisiţi! Ce învăţaţi voi la şcoaleli voastri?".

Dascălului Bucşan şi aşa nu-i plăcea mondirul lor cu nasturi albi, cu gulerul de catifea, cu tresuri albastre, nu-i plăceau nici şăpcile lor căzăceşti. Dar mai cu seama nu-i putea suferi pentrucă nu ştiau să citească creştineşte. — „Ci popi, aveţi să fiţi voi, proştilor, dacă nu ştiţi ce-i psaltichia?" le spunea el adeseaori. Intâmplarea din Duminica Floriilor l-a făcut şi mai mult să-le poarte un fel de duşmănie bătrânească.

Şi totuşi ei îl iubeau pe dascălul Bucşan.

— „Ia mai spune ceva din Alexandrie, moş dascăle," îi ieşia câte odată înainte în curtea bisericii Todirică Harega, un seminarist cu ochii vioi şi cu nasul pistruiat. Simţea că seminariştii îl iau în râs.

— „Păgânilor, v'aţi lepădat de legea voastră. Dar şi Dumnezeu v'o osândit să nu ştiţi nimic. V'aţi făcut porci, măi! Ia spune tu, Toadere, cât ridică mâslete? Nici tu nu ştii, măgărule!

Se uitau toţi trei unul la altul. — „Vedeţi, nu ştiţi nimică, porcilor. Păcat de voi şi de părinţii voştri. Mai bine v'aţi duce la prăşit, decât aţi umbla în mondirile estea".

Ridică în sus mâna şerpuită de vine, ca nişte lipitori, cu degetul arătător întins, cu noduri la încheeturi. —„Mâslete ridică, bolvanilor, patruzeci, după cum rţâ face o sută. In câte zile a lunii lui Cireş sântem astăzi? în 25, măgarilor, adică în „caco"-„este". In ce veleat sântem acuma dela naşterea lui Hristos, gogomanilor? Nici atâta nu ştiţi? V'aţi născut toţi în zodia porcului, care v'o furat mintea, măgarilor!"

După astfel de întrebări, la care seminariştii întotdeauna ieşeau învinşi, vocea dascălului se înmuia. Se aşeza pe o piatră răsturnată de mormânt, crescută cu muşchiu, şi începea să povestească despre ţările miraculoase prin care a umblat Alexandru Machedon, despre India unde berbecii cresc pe trunchiurile unor copaci, iar păsările să desprind din fructele unui pom minunat, despre cneazul Ioasaf şi stareţul Varlaam. In ochii lui obosiţi se aprindea aceiaşi luminiţă, care ardea când citea în biserică, iar vorba lui moale curgea, cum curg apele line ale Nistrului. Seminariştii, întinşi la picioarele lui pe iarbă, care năvălea până sub zidurile bisericii, sorbeau povestirile lui Bucşan cu gurile căscate, cum soarbe un câmp bântuit de secetă primii stropi de ploaie. Umbra bisericii, care să oprisă la poarta ogrăzii, a început să se prăvăle pe povârnişul piscului, ajungând până la voloste. Seminariştii nici n'au băgat de seamă cum i-au prins razele piezişe ale soarelui.

— „Iar m'am încurcat cu voi, diavolilor". Işi lua toiagul de cireş şi încet, cu capul aplecat, cobora dealul bisericii, din când în când ridicând capul spre cimitir şi făcând străşină ochilor lăcrimoşi cu palma lui uscată.

Astăzi, după atâta amar de vreme, în satul de pe Nistru domneşte aceiaşi linişte; tot aşa răsare soarele din bălţile Nistrului; cu aceiaşi vagă melancolie sună vuetul înfundat al broaştelor; acelaşi sunet de argint al clopotului dela biserică răscoleşte liniştea văzduhului, despicându-se în două. Tot aşa dimineaţa îţi fură privirea cele două cruci, ca nişte făclii aprinse, de pe turnurile bisericii. Dascălul Bucşan însă nu mai este. In colţul de sus al cimitirului satului, plin de vedenii şi de bălării, nu se mai găseşte nici umbra crucii lui de lemn.

Iar Mănaşcul demult zace în cimitirul evreesc din Căuşeni.

Ştefan Ciobanu.

Visurile vieții...

NOAPTE DE IARNĂ.

S'a stins și cea din urmă lampă
Ce mai ardea la o fereastră,
Acum doar luna cât străbate
Intinderea de frig albastră.

Pe vale casele bătrâne
Abia se văd de sub zăpadă,
Și numai câte-o cărărușă
Ingenunchiază prin ogradă.

Nici fir de zgomot nu s'aude,
Infășurate'n promoroacă
Dorm somnul rece, fără vise,
Grădinele de pe toloacă.

Și sufletul parcă se teme
De-atâta pace și senin,
Ș'ascultă tainic în tăcere
Cum gânduri mii se duc și vin.

P U S T I U.

Peste câmpiile cernite
Cu spini și tufe'nsângerate,
Pornește vântul să doinească
Prohodul frunzelor uscate.

Salcâmii triști cu frunza rară
Inșiruiți pe lângă casă
Oftează — adânc privind cu jale
Cum berzele se duc și-i lasă.

In schitul gârbovit de vreme.
Țesut cu grea singurătate,
Incep o tristă tânguire
Să bată clopotele toate.

Şi-aşa cum stau ş'ascult cântarea
Cu plânsete adânci de apă,
In pieptul meu durerea lumii
Se tăinuşete ca'ntr'o groapă.

FILE RUPTE.

O foaie uscată se clatină'n aer
Şi tremură'n lungă şi grea aşteptare
Când vântul sătbatec va duce-o cu zboru-i
Pe-o tristă, pustie şi udă cărare.

Şi tremuru-i jalnic pe craca uscată
Aduce aminte de visuri rănite,
Ce-şi deapănă plânsul pe note amare
Din vraja pierdută în vremi ostenite.

O, tragice clipe de sbucium sălbatec
Nu-mi ardeţi cu flăcări nebunele cânturi,—
Şi eu sunt o foaie uscată şi ruptă
Ce-aşteaptă să fie mânată de vânturi.

NOAPTE.

E târziu şi lunca doarme,
S'a stins focul dela şatră, —
Doar un greer cât mai cântă
Intr'o scorbură din vatră.

Satul liniştit visează
Legănat de-o dulcé vrajă,
Numai plopii de pe coastă
Singuratici stau de strajă.

Printre ramuri gânditoare
Se arată luna plină,
Atârnând sub streşini joase
Pete albe de lumină.

Miros cald de spice coapte,
Plin de tainice misteruri,
Se înalţă de pe holde,
Ca o jertfă către ceruri.

Firea doarme liniştită,
Nici un fir de vânt n'adie, —
Numai un broscoi sărmanul
Sufere de insomnie.

SERGIU SARBU
Soroca

Origina Găgăuzilor.

I.

Atât în Basarabia, cât şi în Dobrogea sunt sate întregi locuite de Găgăuzi. Ei sunt de religie creştină ortodoxă, vorbesc limba turcească populară, cea mai curată şi veche. Până acuma acest popor găgăuz prezinta o enigmă istorică.

Cercetări ştiinţifice precise despre Găgăuzi nu există.

Poporul găgăuz, neavând scrierea şi literatura lui proprie, n'are o istorie scrisă.

Turcii nu au îngăduit Găgăuzilor să-şi aibă alfabetul lor propriu, iar Găgăuzii, fiind creştini ortodoxi, nu vroiau să înveţe alfabetul turcesc şi literatura turco-mahomedană; ei refuzau deasemenea să se folosească de alfabetul turco-osmanlist.

Suntem deci nevoiţi a ne folosi de tradiţiile Găgăuzilor şi ale altor popoare, de unele informaţiuni scrise, notate de unii scriitori, precum şi de informaţiunile ce se pot culege din dicţionarele enciclopedice.

Să vedem dintâi ce ne spun despre Găgăuzi şi strămoşii lor unii scriitor din timpurile moderne şi din timpurile vechi.

1) Doctorul *Constantin Iosif Irecec*, profesor Universitar din Praga, în scrierea sa: „*Istoria Bulgarilor*" (ed. 1878, tradusă în limba rusă), scrie: „Este întunecată origina Găgăuzilor de azi, ce locuesc în împrejurimea Varnei şi în porturile Mărei Negre Unii îi consideră pe Găgăuzi ca urmaşi ai Cumanilor (uzii, oguzii) a căror limbă în adevăr e înrudită cu limba turcească (p. 491). D-Irecec spune că Hammer, pe baza unor izvoare orientale, povesteşte că în anul 1223 Grecii au dăruit pământ în Dobrogea Sultanului Sedjucilor Izedin şi atuncea s'au mutat din Asia mică, sub conducerea lui Şalitucded, vre-o 12.000 de familii turceşti. Mormântul lui Şalitucded se poate vedea în Babadag.

Găgăuzii n'au putut să iasă din mijlocul acestor Seldjucii, [1]) căci după un scurt timp aceşti emigranţi s'au mutat în Crimeea şi stepele Chipceac. Totuşi în alte documente nu se pomeneşte nimic despre asta. (Hamer der gold. Horde, Pest. 1840 p. 176—180).

In aceeaş lucrare d-l Irecec scrie despre Cumani: curând Pecenegii au fost biruiţi şi risipiţi de Cumani, numiţi pe limba lor *Uzii* (Oguzi) pe ruseşte *Polovţi* (p. 271—272. Irecec descrie pe larg caracteristicile poporului nomad al Cumanilor.

Despre limba lor el scrie: „noi ştim că limba Cumanilor mai mult se aseamănă cu cea turcească, decât cu cea maghiară."

Cumanii din anul 1065 în număr de 60.000 au trecut pentru prima dată Dunărea şi s'au revărsat prin Bulgaria până la Ellada. Cei mai mulţi au perit de molimă şi în luptele cu Bulgarii şi pecenegii, iar restul s'au aşezat în Machedonia.

2) D. I. Nistor, distinsul profesor dela Universitatea din Cernăuţi şi membru al Academiei Române, în lucrarea sa: „Istoria Basarabiei (Cernăuţi 1923), scrie despre Găgăuzi: „Găgăuzii trăiau în massă compactă în Dobrogea şi se întindeau în sud până spre Varna. Deacolo ei au pribegit spre Nord şi, trecând Dunărea, s'au aşezat în Bugeac, întemeind acolo sate împreună sau alături de Bulgarii pribegiţi şi ei din aceleaşi regiuni, în acelaş timp şi din aceleaşi cauze. După răpirea Basarabiei numărul Bulgarilor şi al Găgăuzilor sporea mereu. Stăpânirea rusească sprijinea cu toate mijloacele aşezarea lor în Bugeac, unde era mult pământ pustiu, părăsit de Tătari şi aşa s'au putut înjgheba acolo 43 de sate care se bucură până azi de o anumită autonomie, garantată lor de fostul guvern rusesc şi de Cuza-Vodă, în vreme când aceste sate fusese cedate Moldovei de odată cu întreg sudul Basarabiei. Găgăuzii sunt un neam de obârşie pecenego-cumano-turcă, care a îmbrăţişat legea creştină, dar şi-a păstrat limba naţională turcească mai curată ca a Turcilor şi neatinsă de influenţa arabă, după mărturia unuia din fruntaşii lor" (pp. 286—287).

3) D. *Grigorovici*, profesor la Universitatea din Odessa, precum se vede din Ziarul *Novorosiischi Telegraf* Nr. 39 şi 40 din 1870 şi din circulara Administraţiei Circumscripţiei Şcolare Odessa

---

[1]) *Seldjucii* turci se numeau de arabii şi de turci osmani: *uzii*, guzii, gugii".

Nr. 7, Iulie 1870, îi considera de Găgăuzi ca urmaşi ai Polovţilor (Cumanilor), cari s'au aşezat în Bulgaria în veacul XI—XII şi acolo au fost convertiţi la creştinism.

4) D. Ioan Stefan Ivanov, bulgar de origină, fost curator al Coloniilor bulgăreşti şi găgăuţeşti din Basarabia, din iniţiativa căruia s'a înfiinţat în satul găgăuzesc Comrat, jud. Tighina, în anul 1888, un liceu de Stat, în lucrarea sa: „Adunarea articolelor I. S. Ivanov despre unele evenimente însemnate din viaţa conteporană a Bulgarilor. Bulgarii din Rusia şi Bulgaria din principatul (Bulgaria)," tipărită în Chişinău 1894, pe paginele 53—54 arată că părerea profesorolui univeristar Grigorovici cum că Găgăuzii ar fi urmaşii Polovţilor este lipsită de orice temei istoric. D. Ivanov afirmă că Găgăuzii sunt Bulgari. El scrie: „Aşa zişii *Găgăuzi* sunt Bulgari curaţi, cari şi-au perdut limba lor naţională mai târziu. Aceasta se dovedeşte prin asemănarea obiceiurilor, moravurilor şi a vieţii familiare cu cea a Bulgarilor.

5) Brochauz şi Efron în Dicţionarul lor Enciclopedic, în volumul VII, p. 76, scriu: „Găgăuzii sunt Bulgari turciţi. Un număr mărişor de Găgăuzi locuesc în judeţul Ismail, în Basarabia; ei sunt de religiune creştină ortodoxă, însă la sărbătorile de hram bisericesc fac curbane, aduc un fel de jertfe păgâne".

6) Scriitorul bulgar Ion Todorov în cartea sa: „Bulgarii în Basarabia" tipărită la Sofia în 1905, arată că Găgăuzii sunt bulgari. Insă autorul, cercetând literatura despre Găgăuzi, ajunge la concluzia că chestia despre origina Găgăuzilor din Basarabia rămâne deschisă.

7) Cele mai serioase informaţiuni le dă un cercetător nou al istoriei Găgăuzilor: etnograful rus, Colonelul V. A. Moşcov, care a scris o monografie specială despre Găgăuzi. El este şi autorul mai multor articole despre Găgăuzi şi a adunat multe cântece, poveşti, obiceiuri găgăuzeşti, etc.[1]]

Să vedem, ce scrie despre Găgăuzi Moşcov în lucrarea sa: „Găgăuzii din judeţul Tighina", (Moscva 1900). Pe pagina 2 scrie: „Istoria găseşte pe Găgăuzi pe coasta vestică a Mării Negre.

[1]) Etnograful Moşcov este un găgăuzolog incontestabil. In decurs de 20 ani el a studiat chestiunea Găgăuzilor, originea, viaţa, istoria lor la faţa locului, în Basarabia, în Dobrogea şi în Bulgaria, precum şi toate operele ştiinţifice despre găgăuzi.

Cea mai sudică aşezare a Găgăuzilor se consideră un sat mare „*Acdere* Cap-Emon“, însă aci Găgăuzii se dau drept Greci („se consideră ca greci turciţi“). Ca regiune locuită numai de Găgăuzi se poate considera o făşie păduroasă dela nordul oraşului Varna. Centrele acestui mic popor se consideră oraşul-port Balcic, unde până la anul 1830 n'a existat nici o casă bulgărească şi oraşul Cavarna cu ţinutul Cap-Caliacra. Apoi Găgăuzii bulgarizaţi locuesc partea nordică a ţinutului Provodiisc. Aici tineretul s'a bulgarizat cu totul, pe când generaţia bătrână vorbeşte limba bulgară, amestecată cu cea turcească. La răsărit, în satul „Voevoda Chioi“ pe drumul dintre Şumla spre Silistra, se află familii creştine, cari vorbesc numai turceşte. Afară de aceasta Găgăuzii locuesc în Silistra şi împrejurimile ei, precum şi în Dobrogea românească.

Nu există însă posibilitate de a se fixa măcar aproximativ numărul Găgăuzilor din aceste localităţi. O parte dintr'înşii se dau drept bulgari turciţi, alţii se dau drept greci-turciţi. Colonelul Moşcov zice: „D-l Irecec *(Das Fürstentum Bulgarien)* (Wien 1891), dela care noi luăm informaţiunile privitoare la Găgăuzii de peste Dunăre, spune că acest popor se ocupa mai ales cu agricultura şi viticultura, în oraşe ei sunt meseriaşi, iar cei dela mare pescari şi marinari pe lângă ţărm. Ei sunt de statură mică, cu musculatura desvoltată... capul lor cam unghiular, cu mâini şi picioare puternice, părul negru, culoarea feţei şi a pielii închisă; caracterul lor este pasionat, aprins. Cu toate acestea Găgăuzii sunt creştini neclintiţi, aproape creştini fanatici, din care cauză ei au fost adeseori persecutaţi de către Turci (mahomedani).

Astfel în timpul ultimului răsboi ruso-turc (1877—1878) toată populaţia dela Cap-Caliacra fusese nevoită să fugă în munţi, ca să scape de jaful Cercheşilor şi Turcilor. Cea mai mare parte a oraşului Cavarna, locuită de Găgăuzi, fusese mistuită de flăcări...

Limba vorbită de Găgăuzi se apropie de limba turcească, însă literatura şi scrierea turcească nu le este cunoscută; asemenea ei n'au nici limbă bisericească proprie, de aceia în bisericile lor se slujeşte sau slavoneşte sau greceşte şi numai predicile se spun pe găgăuzeşte (turceşte).

In şcoli la fel se întrebuinţează sau limba bulgară, sau greacă. Această dependenţă a Găgăuzilor de vecinii lor în lucruri atât de

importante, ca religia şi învăţământul, a avut ca rezultat multe neînţelegeri în mijlocul Găgăuzilor, neînţelegeri cari au împărţit acest mic popor în două tabere duşmănoase: bulgarofili şi grecofili.

In Varna şi Balcic, cu împrejurimile lor, s'a înrădăcinat influenţa grecească (fanariotă), iar în ţinuturile Provoelia şi Silistra, influenţa bulgărească. Rivalizând din cauza Găgăuzilor, Grecii şi Bulgarii se duşmănesc între ei şi întreţin prin aceasta pasiunile în mijlocul acestui mic popor.

Deşi D-l Iricec, vorbind despre neînţelegerile în mijlocul popopului găgăuz, nu pomeneşte data când ele s'au ivit, totuşi se poate crede că aceste neînţelegeri au început foarte demult, cam pe vremea când acest popor a început să emigreze în Basarabia. Lucrul acesta se vede din relaţiunile duşmănoase cari există până în prezent în Basarabia între Bulgari şi Găgăuzi, precum şi din faptul că pe teritoriul Rusiei Găgăuzii din judeţul Tighina au venit de peste Dunăre, fiind însoţiţi de clerul grec. De aici avem motiv să presupunem că Găgăuzii din judeţul Tighina aparţineau în ţara lor partidei grecofile [1]. Găgăuzii, după cum s'a constatat, au venit în Basarabia de peste Dunăre înaintea Bulgarilor şi au ocupat partea sudică a judeţului Tighina şi partea nordică a judeţului Ismail, mai ales basinul râului Ialpug, formând sate mari dela 2000 până la 5000 locuitori în fiecare. E ştiut că în judeţele Ismail, Cahul, Cetatea-Albă şi Tighina, fiecare om cunoaşte pe Găgăuzi şi nu-i confundă cu Bulgarii. Insă în mod oficial Găgăuzii nu există în Basarabia, căci de când Găgăuzii au emigrat în Basarabia de peste Dunărea ei au fost trecuţi în rândul Bulgarilor şi consideraţi ca Bulgari, cari vorbesc limba turcească. Ei sunt socotiţi astfel şi până în ziua de azi. E de sperat însă că un nou recensământ va reda acestui popor numele său adevărat.

* * *

In Basarabia sunt următoarele colonii — comune găgăuze: A) In judeţul Tighina: 1) Audeerma, 2) Baurci, 3) Beşalma, 4) Beş-Ghioz, 5) Gaidar, 6) Djoltai, 7) Desghinge, 8) Cazaeaclia, 9) Chi-

[1]) Găgăuzii veniţi din teritoriul Varnei şi Balcanului erau sub influenţa grecească, fiind că acolo în timpul Turcilor puterea fanarioţilor era foarte mare, pe câtă vreme în Bulgaria fanarioţii nu aveau putere.

riet Lunga, 10) Başchioi, 11) Comrat, 12) Kongaz, 13) Tomai, 14) Ceadâr-Lunga, 15) Cioc-Meidan.

B) In judeţul Ismailului: 1) Bolibochi, 2) Volcaneştii, 3) Curci, 4) Tabac, 5) Cişmechioi, 6) Etuleea, 7) Enichioi, 8) Caracurt (1/2), 9) Taşbunar (1/2), 10) Starotroean (Traean veche), 11) Tabachi.

C) In judeţul Cetatea-Albă — comune găgăuze: 1) Satâlâc-Hadji, 2) Cubei (1/2), 3) Dimitrovca, 4) Bolgariiea (1/2), 5) Tatar-Copceac. Centrul comercial şi intelectual al coloniilor Găgăuzilor din Basarabia trebue considerat Comratul, cu vreo douzeci mii locuitori. Comratul a fost numit în glumă de către Ruşi: „Capitala Găgăuzilor"; tot astfel precum centrul coloniilor bulgare oraşul Bolgrad era numit capitala Bulgarilor.

Comratul este un orăşel populat, cu o accentuată viaţă comercială, bogat şi civilizat, în comparaţie cu alte comune. Comratul are 2 biserici mari de piatră, un liceu de băeţi (de Stat), care există din anul 1888, un liceu de fete, zece şcoli primare, judecătorie, doi notari publici, un Oficiu Poştal, medici, o Bancă Populară, etc.

* * *

Găgăuzii, cari locuesc în Basarabia, se ocupă mai ales cu agricultura şi vor continua să păstreze aceasta îndeletnicire, deoarece ei, în calitate de primi colonişti din Basarabia sudică (Bugeac), au fost împroprietăriţi cu mai mult pământ decât ceilalţi locuitori. Indeobşte, Găgăuzii sunt un popor capabil, energic, muncitor şi religios.

Nu se cunoşte exact numărul Găgăuzilor din Basarabia. După statistica etnografului Moşcov, numărul Găgăuzilor în anul 1900 a fost de şaptezeci mii. In Basarabia Găgăuzii se numărau cu Bulgarii la un loc, ca Bulgari cari grăesc turceşte. Ei nu erau indicaţi ca popor găgăuz.

Etnograful Moşcov zice: „După stabilirea teritorului ocupat de Găgăuzi în timpul de faţă, trecem acuma la ipoteze despre origina lor. Noi cunoştem două ipoteze: prima că Găgăuzii sunt Bulgari turciţi şi a doua că Găgăuzii sunt urmaşii Cumanilor sau a Polovţilor, cari, după cum se ştie, au dispărut după năvălirea Tătarilor.

In prezent s'a dovedit că origina bulgară a Găgăuzilor este numai o ipoteză încă pe nimic bazată. Ipoteza aceasta nu prezintă

temei istoric, aşa că nici intelectualitatea bulgară, nici d. Irecec, singurul cercetător al chestiunii despre origina Găgăuzilor, nu găsesc cu cale să o primească, fiindcă Bulgarii, ca şi Sârbii într'adevăr turciţi sunt bine cunoscuţi tuturor. Este deasemenea ştiut că turcirea acestor popoare s'a bazat în primul rând în adoptarea dela Turci a islamismului, în ceeace priveşte limba şi alte particularităţi naţionale. A se impune cu deasila Bulgarilor limba turcă ar fi fost posibil în două cazuri: 1) dacă numărul Turcilor ar fi întrecut cu mult numărul Bulgarilor şi, 2) dacă Turcii ar fi întrodus învăţământul turcesc obligatoriu pentru toţi Bulgarii. Insă ştiut este că Turcii nu dispuneau de aceste două mijloace. Numărul Turcilor, în comparaţie cu numărul populaţiunii cucerite, fusese prea mic; iar starea culturală a turcilor fusese atât de deplorabilă că ei nici nu se puteau gândi la întroducerea învăţământului obligatoriu în limba turcă. Deaceia ipoteza cu privire la origina bulgară a Găgăuzilor trebue să fie părăsită, neputând rezista criticei serioase.

Mai mult temeiu prezintă altă ipoteză, aparţinând D-lui Z. Irecec, că Găgăuzii sunt urmaşii Cumanilor sau Polovţilor, căci ştiut este că foştii noştri vecini Cumani sau Polovţi, fugind din faţa Pu hoiului mongol, s'au risipit în toate părţile şi între altele şi în Peninsula Balcanică. Motivul sau pretextul pentru formarea acestei ipoteze a fost asemănarea incontestabilă între numele popular de *Gagauzi, Uzi* şi *Oguzi*, nume cu care, după părerea etnografului Irecec, se numeau Cumanii sau Polovţii. Primul care a acceptat această asemănare a fost şi scriitorul bulgar Slavescov. Irecec aduce multe dovezi cu caracter istoric, geografic, linguistic pentru întărirea ipotezei sale, că Găgăuzii sunt de origină cumană, oguză sau uză. Irecec a fost de părere că Cumanii şi Oguzii, sau Guzii, azi sunt tot de aceiaşi naţiune şi pe părerea aceasta îşi întemeea şi ipoteza sa că Găgăuzii sunt cumani oguzi.

Irecec, cu ajutorul datelor luate din istoria vechiului Ţarat Bulgar (Statul bulgar), dovedeşte că atât elementul tiurc cât şi cel cumanic au luat parte activă în ţară încă înaintea ivirii Turcilor Osmanli în Peninsula Balcanică şi până la cucerirea Imperiului Bizantin. Participarea aceasta tiurcă în istoria bulgară, a fost atât de importantă, în cât chiar o dinastie domnitoare în Bulgaria fusese de origină tiurcă (turcomană) Irecec găseşte în Bulgaria numiri de lo-

calităţi şi familii ce se trag dela numele popular ale Cumanilor. Irecec mai deduce cuvinte din vocabularul găgăuz asemanătoare cu cuvintele limbii cumane.

Găgăuzologul Moşcov se uneşte cu ipoteza profesorului Irecec, că Găgăuzii sunt urmaşii neamului tiurc „Oguzi sau Uzi", însă nu a Cumanilor. Cu date istorice, geografice şi linguistice el dovedeşte că Cumanii sunt de neam tătăresc — Chipceac, iar uzii sau oguzii sunt un popor tiurc, care în Rusia se numea „*Torchiş* şi *Tiurchi Oguzi şi Cuşme negre*". Moşcov e de părere că Găgăuzii sunt urmaşii acestui popor tiurc. El scrie... „pentru a cunoşte această chestiune, noi vom recurge acuma la ultimul cuvânt al istoriei, privind soarta diferitelor popoare de origină tiurcă (turcomană), cari în veac. IX—XIII cutreerau stepele Rusiei sudice. Popoarele „*tiurce*" (turcomane) s'au arătat pentru prima dată în Europa în timpurile istorice, pe când locul lor de baştină fusese Asia Centrală...

In ultimul timp, datorită cercetărilor orientaliştilor, s'a putut preciza şi regiunea în care locuiau aceste popoare până la aceea perioadă, când din cauze necunoscute ei au pornit spre Europa. Această regiune e Mongolia. In literatura geografică rusă erau demult cunoscute pe ţărmul râului Orhon (afluent al fluviului Enisei *unele inscripţii minunate pe stânci, numite înscripţii orhonice.* Incercările de a descifra aceste inscripţiuni sau măcar a stabili cărui popor au aparţinut, au rămas zadarnice mult timp. Numai în anii din urmă datorită priceperei deosebite a orientalistului Tomson din Danemarca s'a găsit cheea pentru descifrarea acestor inscripţiuni orhonice. S'a văzut astfel că inscripţiunile acestea aparţin poporului *Tiurc*, care îşi zicea el însuşi Tiurc — Oguz. Nu se cunoaşte precis timpul, când au fost făcute aceste inscripţiuni, în orice caz însă ele au precedat timpului, când a început a dăinui în Europa Orientală. în stepele sudice ale Rusiei, un şir întreg de popoare turcomane. Deoarece pe etnologul Moşcov mai mult îl interesează Uzii-Torchii, el a extras din monografia orientalistului Golubovschii părţile esenţiale privitoare la istoria poporului Uzii-Torchii, începând dela ivirea lui de peste Ural până la dispariţia lui din paginele letopistului rusesc. Iată ce găsim în aceasta privinţă la Golubovschii: Pecenegii în veacul IX ocupară deja regiunea între Volga şi Iaic, spre sud de ei se întindeau Hozarii (Hozaria), spre răsărit locuiau „*Uzii*", dincolo de râul

Ural. In a doua jumătate a veacului IX pe marginile răsăritene ale stepei ruseşti se porniră mişcări. Pecenegii fuseseră respinşi din regiunile lor de către Hozarii uniţi cu Uzii şi în năvala lor ei se ciocniră spre apus de Volga şi cu sălaşele Ungurilor. Ungurii înnaintând până la Nipru. Pe la 1036, începu la răsărit o nouă mişcare. De peste Iaic năvăliră Polovţii. Ei au dat peste Uzii — Torchii, care sub presiunea Polovţilor se îndreaptă dela ţărmurile Volgei şi Donului spre apus.

Uzii în unire cu Hozarii, după ce au gonit pe Pecenegi depe ţărmurile Donului, fiind paşnici, au dat voie unei părţi de Pecenegi să rămâe în regiunea lor în sălaşele vechi. Istoria nu vorbeşte nimic de invazii ale Uzilor asupra vecinilor. De-aici reesă că Uzi-Torchii trăiau în veacul X liniştiţi în regiunea dintre Volga şi Don. Acest popor nu se asemăna nici cu Pecenegii, nici cu Polovţii în privinţa înclinaţiei spre războaie, jaf şi pustiere. Ruşii au făcut prima cunoştinţă cu acest popor în anul 985, când Uzii-Torchii au întrat în alianţă cu Ruşii, şi ca aliaţi ai cneazului Chievului, Vladimir cel Sfânt, l-au ajutat în luptele lui cu Bulgarii depe Volga. In preajma anului 1036, Uzii sub apăsarea Polovţilor s'au îndreptat spre apus. Massa principală a neamului Uzii-Torchii a năvălit asupra Pecenegilor. Pecenegii au fost biruiţi cu desăvârşire şi la rândul lor s'au năpustit spre Sud-Vest şi au ocupat regiunea între Nipru şi Dunăre. S'au dat şi aici lupte mari între Pecenegi şi Uzii-Torchii. Când Uzii au fost apăsaţi din partea Polovţilor, porniţi asupra lor, Uzii au fost siliţi a năvăli cu mai mare putere asupra Pecenegilor spre Dunăre şi peste Dunăre. Toată partea răsăriteană a stepei dela Nipru până la Volga a trecut sub stăpânirea Polovţilor. Numai o rămăşiţă neînsemnată de Uzii-Torchii pe o vreme a mai scăpat de năvălirea Polovţilor.

In anul 1064, Uzii-Torchii au trecut Dunărea, însă aici, peste Dunăre, o parte din acest popor a fost nimicit de Pecenegi, duşmanii lor vechi, şi de boli molipsitoare, iar o altă parte a primit supuşenia Imperiului Bizantin şi a trecut în Bizantia; o altă rămăşiţă a încercat din nou să se aşeze la graniţa Ruşilor, însă aicea Uziii-Torchii şi-au pierdut independenţa după o luptă cu marele cneaz al Ruşilor, Vladimir Monomah, însă au primit aprobarea de a avea la graniţa Rusiei colonii cu caracter militar. In aceste colonii militare Torchii sau Uzii, împreună cu rămăşiţele Pecenegilor, Berendeilor şi altor

popoare mici din neamul tiurc — turcesc au primit creştinismul şi au alcătuit o Eparhie specială, cu un episcop în frunte şi au fost cunoscuţi de Ruşi sub nume de Torchii Uzii, „Ciornâe Colpachi" (adecă Cuşmele Negre), probabil pentru cuşmele negre pe care le purtau.

Prot. **M. Ceachir**

Ultima cântare

Când stau pe gânduri, deseori îmi pare :
Aceasta-i cea din urmă-a mea cântare.
Căci simt truditul suflet cum se cere
Din viaţa plină numai de durere
In lumi streine, în imensul haos,
In veşnică tăcere şi repaos.

Şi-mi pare, că un glas adânc mă 'mbie
Să mă întorc în neagra veşnicie,
Să mă cufund în van cu-a vieţii rele
Ca 'n noapte prăbuşirile de stele,
Sub scoarţa grea cearşafuri de argilă
Să legene ţărâna mea umilă.

Şi-aş vrea, sfârşitul dacă mi-i aproape,
La moartea-mi obositele pleoape
Să le închidă aceiaşi mică mână
A visului de mult pierdut stăpână,
In ceasul ultim — ochii de cicoare
In corpul rece viaţă să-mi strecoare.

Tony Luţcan

Bazele ştiinţifice moderne pentru îmbunătăţirea plantelor

I. CĂILE RIDICĂRII PRODUCŢIUNII AGRICOLE ŞI ROLUL SELECŢIUNII PLANTELOR.

In ultimii ani, pe tema ridicării producţiunii agricole s'a scris şi s'a vorbit foarte mult, însă nimeni nu a propus un program clar, nu a indicat calea, care, în condiţiunile actuale, ne-ar putea duce sigur la ridicarea producţiunii agricole. Din aceasta cauză organele de stat până în prezent nu au avut o conduită fermă şi sigură în această privinţă, ci au şovăit dela o măsură la alta, cum a fost măsura distribuirii la ţărani a seminţei aşa zisă selecţionată, la prima de export cu timbre de grâu.

Sămânţa distribuită nu a fost deloc selecţionată, fiind numai mecanic curăţită. Din această cauză ea a fost mai mult sau mai puţin curată, dar însuşirile ereditare, care singure determină producţia, n'au fost superioare seminţei localnice, adică semânţei ţărăneştii.

Prima de export, care trebuia să intre în gospodăriile producătorilor plugari, în conformitate cu scopul urmărit de legiutor, a intrat în buzunarul speculanţilor din ţară şi străinătate. Este evident că aceste măsuri de stat n'au fost în stare să contribuie la ridicarea producţiunii agricole, — din contra, producţiunea agricolă a ţării în ultimii ani a scăzut, în deosebit la noi în Basarabia.

Mai jos voi schiţa căile ridicării producţiunii şi voi discuta care cale este mai sigură, mai ieftină, mai scurtă şi mai aplicabilă în condiţiunile noastre. Această problemă a fost pusă şi rezolvată de mine încă în anul 1928, când am înfiinţat la Tighina prima staţiune experimentală şi de selecţionare a plantelor agricole în Basarabia, care mai târziu a trecut la Camera Agricolă.

Scopul principal, urmărit de mine la staţiunea experimentală şi de selecţiunea plantelor agricole dela Tighina, a fost ridicarea producţiunii agricole într'un interval de timp cât mai scurt.

Ridicarea producţiunii agricole este posibilă prin:

1. Majorarea suprafeţei cultivabile.
2. Perfecţionarea tehnicei agricole.
3. Inbunătăţirea stării sociale-economice a populaţiunii agricole.
4. *Selecţiunea plantelor agricole.*

Majorarea suprafeţei cultivabile în scopul ridicării producţiunii agricole atât la noi, cât şi în alte ţări este limitată, întrucât terenurile libere, cari ar putea fi date culturii, sunt puţine şi pentru acest motiv această cale nu poate fi considerată ca o măsură de stat generală.

Majorarea producţiunii agricole prin ridicarea nivelului tehnicei agricole, — cultura raţională a pământului, îngrijirea cuvenită a plantelor cultivabile, întroducerea îngrăşimintelor naturale şi artificiale, asolamente raţionale, etc., este posibilă, însă este prea costisitoare şi poate fi realizată într'un interval de timp prea lung.

Ea cere o muncă migăloasă, îndelungată şi sistematică şi este în dependenţă absolută de starea financiară a ţării, de nivelul social-economic al păturii ţărăneşti şi poate fi realizată printr'o muncă bine sistematizată, numai în decursul mai multor decenii.

De exemplu: pentru maşinizarea agriculturii, — răspândirea tractoarelor şi altor maşini agricole, cel puţin într'o regiune, se cer sume enorme cari lipsesc atât la casieria Statului, cât şi la instituţiunile cu caracter agricol local şi cu atât mai mult la pătura ţărănească.

Introducerea tractoarelor conţine în sine un element negativ, care din punct de vedere al economiei statului nu este de dorit şi chiar ar fi bine de evitat. Prin procurarea tractoarelor în massă şi altor maşine agricole vor curge din ţară în străinătate capitaluri enorme, fapt care va provoca o depresiune economică a ţării. Insă surplusul producţiei prin maşinizarea agriculturii este atât de neînsemnat, că nu acopere nici procentele cuvenite străinătăţii. Dar ceva şi mai mult: în mai multe părţi ale ţării, cum este cazul la noi în Basarabia, întroducerea tractoarelor nu rentează de loc.

Cultura raţională a pământului, îngrijirea cuvenită a plantelor cultivabile, lupta sistematică şi generală contra paraziţilor animali şi vegetali, sunt posibile numai la un anumit nivel de cultură a

populaţiei, care la noi este destul de scăzut şi poate fi ridicat într'o perioadă lungă de ani.

Afară de aceasta, ridicarea producţiunii agricole a ţării pe această cale conţine în ea şi obstacole greu de înlăturat.

Oricât ar fi de mare dorinţa şi bună voinţa conducătorilor ţării de a veni în ajutorul păturii ţărăneşti pe această cale, dorinţa şi bună voinţa lor se isbeşte de un întreg complex de împrejurări, ca: nivelul cultural scăzut şi nepriceperea propriilor interese, etc.

Căile mai sus indicate pentru ridicarea producţiei agricole conţin în sinea lor un element comun şi anume: ele pot fi caracterizate ca acţiune exterioară asupra plantei şi ca atare, pentru a cauza un efect oarecare, ea trebue să fie repetată din an în an.

Prin îngrăşeminte, lupta chimică cu boalele criptogamice, cultura raţională a pământului, etc., noi suntem în stare să ridicăm simţitor producţiunea agricolă. Insă, pentru a atinge acest scop, este necesar să repetăm aceste măsuri cu caracter exterior din an în an, căci acţiunea exterioară asupra plantei este limitată de timp, întrucât schimbările cauzate prin ea pier odată cu moartea individuală a plantei şi nu se transmite urmaşilor.

Cu totul astfel se prezintă chestiunea selecţiunii plantelor ca mijloc de ridicare a producţiunii agricole.

Este suficient a pune la dispoziţia plugărimii o sămânţă selecţionată chiar numai prin selecţiunea în massă şi producţiunea la hectar se va ridica în mod foarte simţitor chiar în aceleaşi condiţiuni de cultură.

Obţinerea unei asemenea seminţe ar costa în cazul cel mai rău cu 10—20 % mai mult ca o sămânţă obişnuită întrebuinţată astăzi de săteni.

Această cale pentru ridicarea producţiunii agricole este la îndemâna întregei pături plugăreşti, întru cât este atât de eftină şi poate fi realizată chiar astăzi cu mijloacele financiare de care dispunem. Ea nu impune schimbarea structurii actuale a gospodăriilor, nu cere dela cultivator cheltueli simţitoare, iar utilizarea seminţelor selecţionate în gospodării se acoperă din belşug în primul an. Astfel selecţiunea plantelor constitue mijlocul cel mai eftin şi practic pentru ridicarea producţiunii agricole.

Pe de altă parte aplicarea acestui program depinde numai de conducătorii ţării, ne existând alte piedici, el putând fi aplicat în

fiecare regiune naturală de un grup de oameni conştienţi şi cunoscători ai nevoilor actuale.

Această cale de ridicare a producţiunii agricole are şi un alt avantaj:

La ridicarea producţiunii plantelor agricole, întrebuinţarea îngrăşemintelor contribue cu 30%, cultura mecanică a solului cu 20%, iar selecţiunea singură—cu 50%, deci atât cât ceilalţi factori împreună.

Capitalurile învestite prin selecţiunea plantelor rămân în ţară, chiar în regiunea unde se lucrează în această direcţie, fapt care la rândul său va contribui în mod simţitor la ameliorarea stării financiare a plugărimii şi la întroducerea metodelor noui în agricultură.

Dar şi prin alt avantaj selecţiunea plantelor drept cale de ridicare a producţiei se deosibeşte de alte căi arătate mai sus.

Prin selecţiunea plantelor ridicăm cantitaiiv producţiunea la ha. şi în consecinţă micşorăm preţul de cost al produselor agricole, şi poate fi atins şi prin alte căi, indicate mai sus; prin selecţiunea plantelor noi înbunătăţim producţiunea şi calitativ, fapt care în acelaş timp ar ridica simţitor costul produselor pe pieţele streine.

Cauza principală că cerealele noastre au pierdut pieţele străine sau se cotează cu un preţ scăzut, se explică prin faptul că ele nu sunt uniforme, dar amestecări din mai multe soiuri şi forme şi din această cauză marfa destinată la export nu se supune unei definiţii.

Selecţiunea şi în aceasta privinţă dă rezultatele cele mai eficace: ridicând producţia ea se uniformizează în acelaş timp.

Imbunătăţirea calitativă a producţiei nu poate fi atinsă prin alte căi, fiind specifică pentru calea ridicării producţiei prin selecţiunea plantelor.

Ridicarea producţiunii agricole prin selecţiune ne permite să efectuăm această mare operă cu caracter de stat numai prin mijloacele financiare ale ţării, fără să recurgem la un împrumut, adică nu vom avea nevoe să plătim procente în străinătate, fapt care nu poate fi evitat dacă vom alege calea maşinizării agriculturii.

Ridicarea producţiunii prin selecţiune poate fi realizată chiar în momentul de faţă, când criza economică face revagii mari în toate ramurile activităţii omeneşti. In această operă tehnică şi organizatoare de ridicare a producţiunii, noi suntem complect independenţi de străinătate şi în refacerea ţării nimeni nu este în stare să ne pue

piedici. In timpurile turburi şi grele pe cari le trăim, acest fapt trebueşte apreciat.

Calea ridicării producţiunii agricole prin selecţiune poate fi caracterizată ca o acţiune interioară asupra plantei şi, ca atare, odată efectuată, rezultatele se produc fără repetarea ei: sământa selecţionată întrodusă în gospodăriile ţărăneşti din an în an dă un surplus de recoltă fără schimbarea altor condiţiuni de producţie, întrucât prin selecţiune se schimbă interiorul plantei, adică massa ereditară şi în consecinţă această schimbare se transmite la urmaşi.

Intr'un alt articol voi schiţa pe scurt bazele ştiinţifice ale îmbunătăţirii plantelor agricole şi voi încerca să lămuresc un fapt bine cunoscut, dar până în prezent puţin studiat:

De ce agricultura, care este cea mai veche îndeletnicire a omenirii, este atât de înapoiată, în comparaţie cu industria. ?

A. G. Bârlădeanu

PLOUA!

Cadenţate picături de ploae
Bat în creanga vieţii şi-o îndoae...
Plouă!

Lacrimi reci, din depărtări sihastre.
Cad pe florile iubirii noastre...
Plouă!

Umede foşniri de frunze plâng
Sufletul tomnaticului crâng...
Plouă!

...Cântec monoton plesnit în struna
Zilelor de ieri şi totdeauna...
Plouă!

R. N. Costenco
Chişinău

Ogorul strămoșesc.

Binecuvântează, Doamne,
Ondulatele ogoare
Ce se coc în largul țării
Subt a cerului dogoare.

Bogăție fără seamăn
Holde mari sub zări albastre,
Voi sunteți îndestularea
Și nădejdea țării noastre.

Pentru voi, din faptul iernii
S'a trezit plugaru 'n zori
Și 'n pământul rece, tare,
A săpat adânci comori.

A săpat comori cu plugul,
Aur mic a semănat
Să răsară spic de aur,
Legănat, îmbelșugat.

Din hotare în hotare
Și din zori până 'n amurg
Vânturate 'n vântul verii
Boabele de pâine curg.

Tatăl nostru, pâinea noastră
Dă-ne-o nouă azi, mereu,
Că-i muncită zi și noapte
De Românul, biet, din greu.

Iar la pândă, împrejuru-i,
Stau dușmanii mulți și răi;
Doamne, apără ogorul
Ce-l muncesc copiii Tăi!

Victor Eftimiu

Ursul lui moș Toader

— Vin, vin românii, s'au coborât pe valea Cilighiderului.

— Ii adivărat, mâcâ Ghilinâ, câ moş Toader i-o văzut la Tristep.

— Ci câ l-o întrebat pi moş Toader taman cum grăim noi.

Astea şi multe altele erau vorbele care umblau prin sat ca o gazetă cu mare tiraj. Centrul şi eroul acestor ştiri era moş Toader Buzgan. Era în toamna anului 17 când primele batalioane de soldaţi români, rupţi dela front, nemâncaţi, jerpeliţi ca vai de ei, dar cu inima plină de bucurie, ca a unui frate ce după ani de despărţire şi-a regăsit pe alt frate, înaintau pe meleagurile deşarte ale Bugeacului, alungând ultimile polcuri de ruşi foşti luptători şi păzitori ai ţarului şi cari acum erau transformaţi prin cuvintele „svoboda" şi „tovarişti" în nişte sălbateci dornici de sânge, jaf şi beţie.

Mare era bucuria satului la vestea lui moş Toader. Se vorbea mult şi fiecare spunea altuia mai multe decât a auzit, cam ce credea şi ce dorea să fie. Cine ştia cel mai bine şi cine putea împăca lucrurile altul decât moş Toader. Astfel începu un adevărat pelerinaj la casa mică şi batrânească a lui moş Toader. El era totdeauna vesel şi bine dispus, totdeauna gata a pecetlui o întâmplare sau o noutate printr'un vers imediat improvizat, căruia după sunet şi cuvinte îi aplica cu o măestrie de artist o melodie, fiind pentru mica lui gospodărie singur şi fierar, acum reparând o roată la căruţă, acum ca dogar, punând cercuri la poloboacele ce toamna erau umplute cu vin propriu, cizmar, lemnar, hamurari etc. etc.; la toate se pricepea şi deşi cam necioplit şi stângaciu toate erau făcute de mâna lui. Toată ziua îşi găsea de lucru şi nici odată nu era obosit. Lucrul şi-l făcea cântând cântece voiniceşti, de dragoste sau de petrecere. Duminicile şi sărbătorile mari şi le petrecea la crâşmă, unde glumele lui făceau să răsune crâşma de hohote. Ii plăcea să glumească

cu toţi, chiar cu femeile pe care le pişca cu câte o vorbă; ştiau însă toţi că e glumă şi nu avea un om în tot satul să fie supărat pe el

— Cum a fost, naşule? — Cum a fost, cumătri?

Toţi îi erau naşi şi fini, pe toţi i-a botezat şi pe toţi i-a cununat. Afară de rudele deaproape pe toţi ţiganii şi pe toţi nevoiaşii.

— Păi cum să fie, măi băeţi! şi-şi începu povestea moş Toader. — Se făcuse un cerc mare în jurul lui. Cari stăteau culcaţi, cari pe chirostrii, cari pe scăunaşe, mici doniţe, căldări cu fundu'n sus, erau vreo cincizeci de oameni tineri şi bătrâni, iar moş Toader în mijloc, curăţând o piele de porc pentru opinci.

— M'am dus la Tritistep sâ fac oloi, — asta era eri dimineaţă; pi drum am întâlnit pi Ion Rău şi haida-ha, mai pi gios, mai în căruţâ, am ajuns la fabricâ. Când ni aprochiem mai erau acolo v'o doi ruşi din Platiuca. Din una'n alta am înţeles că fabrica nu lucrează până la chindei. Mai şâdem cât mai şâdem şi-i zâc lui Ion. Mai stăi tu aişi Ioane, că eu mă duc să-ni ud gâtleju şi să-ni umplu ursu.

Avea un urs de sticlă neagră moş Toader, care foarte rar era gol şi care timp de 35 de ani i-a fost nedespărţitul tovarăş, atât la munca câmpului, cât şi la drumuri. Ursul era de un kilogram şi în loc de dop avea un cocean de porumb care se colorase în albastru închis şi se presase atât de bine că devenise un dop veritabil.

— Şi m'am dus. Ei unde eram să mă duc în altă parte decât la Şmil. Mă cunoştea jidanu, că eram vechi prieteni.

— Ei, moş Todiri, iar cu ursu, nu ti disparţi.

— Păi nu, Şmil, câ tari-ni plaşi să-i văd fundul. Vorba şeia.

„Când vrai sâ dai di nere,
Cautâ-l în fund, măi vere“.

— Am mai vorghit noi de una alta, am mai tras eu o ocuşoarâ di jin şi stând aşa, de! îi urât omului, i-a hai sâ-i zâc un cântec. Ei, cari credeţi câ i-am zâs? — Neaşteptând nici un răspuns, moş Toader îşi drese glasul, închise ochii şi începu

Foaie verde di brânduşă vin la baba vin
Vin la mama Anghiluşă „ „ „
Ştiu să fac cu ulcicuşa „ „ „
Tot le-o fac şi li-o'nvârtesc „ „ „
Mulţ drăguţi îngrămădesc „ „ „

Cântând aşa mă îngâna şi Şmil. Zic:

— „Măi Şmile, dă-o dracului, că nu o ştii, cu toate că ţi-am cântat-o di mii di ori. Nu am terminat horba, că aud afară nişti horbi şi nu mult întră în crâşmâ patru băeţi, trii zdravini roşi la obraz cu cuşmi ţuguete cu multi răniţi în schinari, cu berneveşi alghi strâmţi di parcă ar fi cusuţi pi dânşii sâ nu-i mai disfacă până nu s'or rupe... Eu, bat eram, da tot mă ţânem într'a mele. Cum au intrat, au scos căşiulile şi au zâs „Buna ziua". Eu, când am auzât horbă dea noastră, m'am sculat în chişioare, am vinit la dânşii, ne-am dres glasu şâ am zâs:

— „Tinerilor, să mă ertaţi, sânt un moşneag hodorogit, am cam luat-o az cu nercurea înainti, să mă ertaţi zâc, da di undi sânteţ di vorghiţi ca la noi în sat?

— Păi, moşulică, noi suntem români de dincolo de Prut. Suntem trimişi de Regele nostru să vă scăpăm de jug. — Şi-o 'nceput românul sâ vorghească şâ ni-o spus, şâ ni-o spus... Ne-am aşezat la masâ, am luat jin, şâ dăi una, ş'apoi tot una (câti douâ nu luam, tot câti una) şâ m'am chirchilit, măi băeţi, şâ dau drumu la cântece. Da cân le-am cântat cântecul străinătăţii, unde s'au pus fraţâi la plâns şi plâng eu şi plâng ii şi plângi şi Şmil. Tocmai atunci îl văd pi uşă şâ pi Ion...

Aici moş Toader a fost întrerupt de o fată de vreo 18 ani, Anicuţa, o nepoţică a lui.

Cum e, moşule, cântecul străinatăţii? Moş Toader nu aştepta multe rugăminţi, deşi terminase de ras pielea de porc, o mai curăţă pe ici colo şi-i zâse:

Foiul verde de orezu
Iţi spun maică nu mă crezu
Că mă duc să nu mă vezu
Că inimă ca la mini
Nu mai da, doamni, la nimi.
Rău îi maică prin străini
Ca disculţ prin mărăcini.
Dicât maică prin străini
Mai ghini'ntr'un pâlc de schini
Toată ziua l-oi pliji
Şi sara mai hodini.

Nu l-am măntuit şâ vini Ion.

Păi bini, mâi păgânule, sâ mai laşi pi mini ca pe un cotei la căruţă şi tu să bei di să nu vezi lumea. Las câ te aşez eu disară la Anghilina.

Eu m'am sculat, l-am pupat în obraz şă i-am zăs.

Ionică pui de rus.
Şăz colea sâ bea din urs
Şăz colea şi nu mă spune,
Beu şâ eu, că's om pi lumi.

Şâ trecem noi la vesele, şâ li'ncep eu di cele iubăreţe, unde'ncep băeţâi nei să joace.

Nu ştiu şi-o mai fost şâ cum am vinit acasâ — ghetu Ion o avut grijâ di mini. Atâta ştiu câ vrând sâ beu o duşcă di vin din ursu neu, în loc de gurâ l-am luat cu fundu'n sus şi văzând câ nu curji nimic poc cu el în pământ şi n'o mai rămas decât dopu. Acasă baba mă'ntreabâ: un ţâ-i ursu? Moşneag prost ci eşti, atâţa ani şi acum s'o dus...

Zâc nu te supăra, fii vesălă că nu-i a nostru.

Haide, babo, ş'om juca
C'altă sticlâ n'oi lua
Şâ să faşem iar un joc
C'o sâ beu din poloboc.
Uit-o, babo, irara
Nu mai biau di mi-i erta
Şâ de-oi bea cu mândra mea,
Beau în sănătatea ta.

Ei, băeţi, vin vremuri noi, vin vremuri frumoase. Voi o să le trăiţi, că vorba ceia „noi ne-am trăit traiul şi ne-am mâncat mălaiul".

Peste o săptămână moş Toader venea beat acasă.

— Da ce-i, Moş Toadere, ai luat-o azi?

— Păi de! măi băeţi, de când am strâcat ursu, nu ştiu măsura, da sâ ştii câ vin vremuri noi, nu dijiaba l-au stricat.

— Şi în adevăr au venit. S'a făcut unirea, pe care moş Toader n'a văzut-o, căci s'a dus, luând cu el şi cântecele şi veselia şi ursu...

Neon Grini

Satu-Nou, j. Cetatea-Albă

Problema literaturii şcolare

Cel mai important şi cel mai greu lucru în acelaş timp — este alegerea materialului potrivit pentru cetitul şcolarilor Un material nepotrivit nu numai că nu-l va atrage pe şcolar la carte, ci dimpotrivă, îl va îndemna s'o urască. Pentru îndemnare se cere o pricepere deosebită şi o cunoştinţă desăvârşită a împrejurărilor vieţii locuitorilor, mai ales ale vieţii sătenilor.

Bunăoară, când într'o familie intelectuală, un şcolar ceteşte ceva în auzul familiei, el rareori este ascultat, iar dacă-l ascultă cineva, apoi o face urmărind doar numai mecanismul cetirii, cuprinsul fiind cunoscut tuturor. Apoi printre intelectualii noştri sunt şi părinţi care-şi cunosc copii şi literatura românească, având astfel putinţă să aleagă şi bucăţile cele mai potrivite pentru vârsta şi firea şcolarilor. La ţară însă situaţia este cu totul alta. Desvoltarea intelectuală a tuturor membrilor familiei — cu toată diferenţa de vârsta — nu se deosebeşte prea mult. Aceleaşi noutăţi îi interesează deopotrivă pe toţi. Adesea ori, după cetirea unei bucăţi potrivite, se încinge în casă o discuţie generală asupra celor cetite şi povestite. Deci alegând materia pentru cărţile menite să fie cetite acasă, asemenea lucruri nu pot fi tratate cu uşurinţă. Bucăţile din cărţile de citire, cari se dau şcolarilor pentru a fi citite acasă, trebuie să fie plăcute nu numai şcolarilor, ci şi celor din jurul lor. Acest lucru este folositor pentru şcoală, pertru că-i sporeşte numărul prietenilor, dar şi mai folositor este pentru şcolarii cari citesc. Dela bătrânii încărcaţi cu experienţe din viaţă şcolarii pot afla observaţii mai preţioase asupra celor citite, decât dela un profesor titrat, în majoritatea cazurilor un tânăr care cunoaşte viaţa mai mult din cărţi.

Credem deci că cel mai potrivit material pentru cetitul extra şcolar în primul rând va fi acela care prin spiritui şi cuprinsul lui este mai aproape de mintea şi inima părinţilor. Asememenea subiecte vor fi acelea, cari sunt obiectele grijelor şi frământărilor minţilor populaţiei locale, ceeace le-ar da răspunsurile ce nu le iese din minte. Un conţinut cu subiecte abstracte, cari nu preocupă — şi n'a preocupat niciodată — lumea muncitoare, nu se aşează în sufletul nici al muncitorului, nici al fiilor săi, cari după firea lor intelectuală cu puţin se deosebesc de părinţi. Asupra acestei deosebiri a şcolarilor dela ţară şi muncitorimea dela oraşe am vroi să atragem o deosebită atenţie. Dacă am cerceta sufletul lor, urmărind influenţa din afară a noţiunilor morale, ne vom convinge că şcolarii dela ţără sunt oameni maturi. Aceasta-i cea mai însemnată deosebire între şcolarul ieşit din pătura intelectuală. Expresia „copil" parcă nu se potriveşte pentru un „flăcău" dela o mahala sau dintr'un sat oarecare. El mai devreme face cunoştinţă cu viaţa reală, pe care nimeni nu i-o doreşte; asupra vieţii, el judecă şi vorbeşte serios, ca „tata" şi ca „badea". De aceasta, aşa zisele „cărţi pentru copii" nu sunt tocmai potrivite pentru şcolarii dela sate. Scrisul artistic despre lucruri poetice îl va surprinde pe oricare Petrache sau Mihălache, simplu „puiu de român", fiindcă pe el, care vede toate luccrurile aşa cum sunt în realitate, asemenea „copilării" nu-l atrag. El caută hrană sănătoasă, naturală, nefalşificată. Daţi-i lui descrierea naturii şi a lumii aşa cum este lăsată dela Dumnezeu ; povestiţi-i viaţa omenirii, însă iarăşi numai aşa cum este, iar nu cum li se pare unora prin ochelari coloraţi. Pentru un şcolar inteligent poate în oarecare măsură ar fi prea matură cunoaşterea vieţii reale, ca să nu-i turbure seninătatea sufletului gingaş cu lucruri nevopsite; dar când vorbim despre un şcolar dela ţară, această teamă nu mai poate avea loc. Vederile lui sunt vederile părinţilor săi; ele s'au format în cursul mai multor veacuri de suferinţe şi „puiul de român" este destul de bine pregătit, pentru a sta faţă în faţă cu realitatea.

Având în vedere cele arătate mai sus, am putea spune că pentru cetitul şcolarilor atât dela ţară cât şi dela oraşe, s'ar potrivi mai bine ceace se lipeşte de sufletul poporului, expus într'o formă serioasă şi numai despre lucruri adevărate. Altfel

cartea nu va intra în popor, după cum nu intră astăzi, când ne aflăm în faţa aşa zisei crize a cărţii.

Totodată ar fi o mare greşală să ne închipuim că ţăranul nu se interesează decât de lucrurile din jurul său, adecă: gospodăria, casa, dobitoacele, plugul, ogorul etc., după cum cred autorii cărţilor de cetire dela noi, plictisind şcolarii cu descrierea inutilă a obiectelor din gospodăria ţăranului. De bună seamă, aproape în toate cărţile noastre şcolare cetim: „Calul are cap, corp şi patru picioare. La cap are doi ochi, două urechi şi o gură. Corpul este acoperit cu păr de diferite culori. La picioare are copite" etc. Nu vedem ce cunoştinţe noui poate afla şcolarul dintr'o asemenea descriere. Curiozitatea săteanului e mult mai largă; nimeni încă n'a adunat până acum o colecţie complectă, cuprinzând toate problemele, care-i frământă mintea lui. Prin urmare, lucrurile apropiate de viaţa ţăranului nu sunt numai obiectele pe care le vede în jurul său. Dar vorbind despre lucruri cunoscute, dacă nu-i dezvelim şi păriţi necunoscute, atunci în zădar am pierdut timpul. Scriitorul trebue să arate ori legătura între părţile cunoscute şi cele necunoscute; ori, scriind despre lucruri cunoscute tuturor, să fie aşezate astfel, ca din ele să se nască idei noui; ori în sfârşit să i se deie ştiinţe noui despre lucruri noui, însă numai despre cele ce-l preocupă sau preocupat mai înainte pe cetitor.

Exemple de bucăţi nepotrivite nu vom cita, întrucât ele au umplut toate cărţile şcolarilor noştri. Pe de altă parte, în literatura noastră putem găsi destule bucăţi — fie originale sau traduse — cari se cetesc de către şcolarii noştri nu numai cu multă plăcere, ci şi cu mare folos. Iată câteva exemple de bucăţi, dintre cele pe cari le credem mai bune, ca: „Puiul" de A. Brătescu-Voineşti, „Bunicul" şi „Bunica" de Ştefănescu-Delavrancea, „Amintirile" lui I. Creangă, precum şi unele din poveştile sale, unele dintre anecdotele lui T. Speranţia, fabulele lui Donici şi Alexandrescu, unele dintre poeziile lui Alexandri, Vlăhuţă, Coşbuc, Dulfu etc. Apoi, biografiile oamenilor celebri, povestiri despre invenţii şi descoperiri, despre călătorii, descrieri de lucruri necunoscute dela noi şi din alte ţări, întâmplări deosebite din viaţa oamenilor, din viaţa animalelor şi atâtea alte

lucrări literare scrise chiar în zilele noastre şi cunoscute oricărui intelectual român.

Cu alte cuvinte, vrem să spunem că avem în literatura noastră destul material scris şi destui scriitori încă, cari cunosc viaţa poporului şi înţeleg rostul lucrurilor din viaţă, dar n'avem culegători, cari să le adune şi să le semene în popor. In locul lor, în bibliotecile şcolare, bunăoară, satirile lui Eminescu, nuvelele lui Caragiale, ori romanele lui Zamfirescu şi altele la fel, precum şi mai ales opere clasice, traduse din literaturi străine. Oare dacă poporul sau şcolarul s'ar ridica la înţelesul lor, atunci ar mai exista ţărani? şi apoi ce s'ar întâmpla oare, dacă toată lumea ar deveni numai scriitori şi profesori? Insă poporul—fie dela oraşe sau dela sate — are viaţa lui plină de o mulţime de interese şi probleme, diferite după vremuri şi împrejurări. Scopul literaturii şcolare este să arate dezlegarea acestor probleme pe înţelesul tuturor, căci viaţa poporului este un tot întreg, clădit în curs de veacuri, şi poporul caută numai cărţile în cari i se arată cum să-şi împodobească şi să-şi îndulcească traiul. A atinge echilibrul vieţii poporului, înseamnă să-i otrăveşti traiul actual, fără a-i da ceva mai bun, după cum au făcut intelectualii în Rusia. Oare aceasta nu-i o crimă?

Scopul literaturii şcolare nu-i acela de a preface poporul, ci pe datinele vieţii lui să verse raze de lumină nouă.

Inutilitatea complectă a multor cărţi, scrise pentru popor se datoreşte faptului că autorii lor nu-şi cunosc cetitorii. Ei adeseori scriu pagini întregi despre lucruri, pe cari şi un copil le înţelege dintr'un cuvânt, iar pe de altă parte nu pomenesc despre lucruri, cari trebuesc lămurite.

De încheiere, găsim de cuviinţă să mai spunem câteva cuvinte despre modul, cum s'ar putea culege şi edita mai lesne bucăţile de cetire pentru bibliotecile şcolare.

La această operă credem că ar putea colabora nu numai scriitorii şi personalul didactic, ci şi fiecare intelectual, care trăeşte între copii. Luând o bucată dintr'o carte de cetire — indiferent de cuprinsul ei — dacă cineva o crede potrivită pentru şcolari, s'o încerce, cetind-o cu unul sau mai mulţi dintre ei; iar apoi să caute să afle ce impresie a făcut asupra cetitorilor şi mai ales *cum au înţeles ei cuprinsul bucăţii cetite*. Şi dacă

răpunsurile cetitorilor ne îndreptăţesc să recomandăm bucata şi altor şcolari, atunci trebuie să notăm undeva titlul şi numele autorului sau cartea din care a fost aleasă, menţionând observaţiile asupra cuvintelor neînţelese sau a expresiilor nepotrivite, pentru ca apoi asemenea note să se adune de către o asociaţie culturală — şi de acestea avem destule — care să le îndrepte şi să le editeze.

Fireşte, acest lucru mai lesne l-ar putea întemeia dăscălimea noastră, chemată să lumineze poporul, şi de aceasta ne întrebăm: oare încă n'a sosit ceasul, ca luminătorii poporului să înţeleagă că am intrat într'o viaţă nouă, care va judeca şi va cere socoteală fiecăruia de faptele sale?

Credem că după atâtea jertfe şi experienţe scumpe, făcute în curs de 15 ani pe cheltuiala ţării cu pregătirea noastră pentru luminarea poporului, ar trebui să pornim la lucru temeinic, ca să curmăm odată şi lipsurile în acest domeniu.

C. Popescu
învăţător din Chişinău.

CLAPE CU BEMOLI.

Inveliş sus pe podgorii cu prelung prohod se lasă.
Frunze jilave, din drumuri, ură vaet şi chemări.
Iar în coamele cu plopii peste care vânt apăsă
Se scurg zări de limpezime scuturând înfrigurări.

Cântec sgribulit în mine nu mai dă un semn de viaţă.
Trist mereu. Şi aşteptarea creşte silnic în pustiu.
Peste 'ntinderi prinse 'n plasa repezirilor de ceaţă
Rar s'aude 'ndurerarea câte-unui cocor târziu.

Vremea smulge plâns de cetini. Plângă sghiabul amintirii
Vis cu vis, ţesând în taină sufletu-mi adună crini
Şi pe vaduri care sună svonul grav al prăbuşirii
Toamna ftizică sărută rătăciţii pelerini.

Octav Sargeţiu

L. MÜLLER

Adolescență.

Mă plimb prin casă, surâzând duios
Și obrajii simt că-mi sunt fierbinți...
Mă'ntreabă mama ce-i cu mine că's așa voios
Și tata'n râs mă ia...
Te-apucă de le spune la părinți
Că viu acuma dela Ea...

Sufletu-mi îi cântă numele'n delir,
In inimă flori gingașe presez...
Când am plecat, mi-a dat petala unui trandafir,
Fericindu-mă așa de tare,
Că-mi vine singur să mă'mbrățișez
Și să-mi dau o sărutare...

De fericire inima-mi tresaltă ne'ncetat,
De lacrămi ochii mi s'au înmuet...
Mă'ntreabă tata și zâmbeste: „Băete, ești amorezat?"
Iar eu las ochii rușinat 'n jos.
Pe frunte mama mă sărută'ncet—
Și lacrămile-mi picură sfios...

Trad. Al. Terziman

Taina

...Holdele îi vor fi bătute de grindină, mâncate de şobolani şi distruse de lăcuste. Boli vor fi în dobitoacele lui şi pagubele se vor ţine de gospodăria lui. Neam din neamul lui va fi... să-i faceţi turcului... să faceţi la 40 de zile... blestem mare pe acel... fântâna.

Acestea au fost ultimele cuvinte ale lui moş Grigore Târnu pe patul de moarte. Două săptămâni capul lui s'a sbătut între viaţă şi moarte şi două săptămâni şoptea într'una fiului său mai mare de o taină mare, de un blestem straşnic, de o fântână, de aur şi altele.

A murit moş Grigore. S'a ridicat sufletul lui din vechea casă bătrânească, s'a ridicat deasupra vechiului sat moldovenesc din văgăuna înconjurată de dealuri acoperite cu vii şi livezi. S'a ridicat sus în slava cerului condus de tunetul jalnic al clopotului celui mare din turla bisericuţei vechi, vechi ca şi satul, ca şi casa şi ca şi moş Târnu.

— Dumnezeu să-l erte! — eşi din gura tuturor.

Iar babele cele ce erau de faţă, ne stingherite de loc de prezenţa celui mort lângă ele, au început să-şi dea cu păreri de tot felul, presupuneri şi închipuite descoperiri, să ghicească şi să judece asupra „marei taine a neamului Târnilor".

Dar nici o părere sau propunere n'a putut lua „majoritatea absolută", de aceia s'a acceptat şi pornit propunerea babei Zamfira a lui moş Clemente Şchiopu că „mai cu cale ar fi să aştepte 40 de zile, când fiul lui moş Grigore potrivit poruncei părintelui său va trebui să facă ceva!? — acest „ceva" le va deschide taina.

Au trecut 40 de zile şi Vasile, fiul lui moş Grigore, aduse din satul vecin pe fântânarul moş Cozma, un „adânc cunoscător" al locurilor unde sunt izvoare şi spre mirarea şi descurajarea tuturor... a început să sape fântâna.

Când fântâna a fost gata, a adus din oraş o lespede mare de piatră, pe care era săpat pe o parte „Păcătosul Grigorie din neamul Târnilor", cu litere cirilice; iar pe cealaltă o semilună, o stea şi cuvintele „Meamet Izmail Mustafa".

Lespedea de piatră o pusese în faţa fântânei cu partea scrisă slavoneşte la pământ, iar cu cealaltă sus, explicând celor curioşi şi nedumeriţi de toate ce vedeau că la noroi creştinii să aibă unde pune găleţile când vor veni la apă.

S'a sfinţit fântâna, apa spre bucuria tuturcr era bună de băut, nesărată, cum e în majoritatea din fântânile di Sudul Basasarabiei şi sătenii ocupaţi de gospodăriile lor uitaseră cu totul taina cu care a fost învăluită moartea lui moş Târnu.

Doar babele vrăjitoare mai aveau în plus la dispoziţia lor pentru vrăji şi farmece un bogat izvor de iscodiri, recomandând clientelei întrebuinţarea în anumite împrejurări şi cu diferite scopuri apa din „fântâna turcului", scoasă în noaptea de Sâmbătă spre Duminică la cântarea a doua a cucoşului, apa neîncepută de Marţi dimineaţă — ziua când a răposat moş Grigore, a privi în fântână spre a vedea... atunci când acolo se oglindeşte luna nouă... Bucăţele de pietre sparte din lespedea cu inscripţii, aveau şi ele rostul lor şi câte — şi câte altele.

*
* *

Era în ultimii ani ai secolului al XIII-lea.

In amurgul unei frumoase zile de toamnă mergea de la Cetatea-Akkermanului spre cea a Benderului bogatul negustor turc Meamet Izmail Mustafa. Trecând prin satul Văgăuna Ursului — nume ce-l avea din cauza situaţiei sale geografice într'o vale adâncă înconjurată de dealuri cu malurile repezi — văzuse o frumoasă moldoveancă venind cu apă dela fântână.

Ochii turcului se aprinsese privind trupul svelt al tinerei fete, ce mergea legănându-se sub povara coromâslei cu două găleţi de apă.

Fusta băgată în brâu îi lăsa să se vadă pulpele albe ale picioarelor, iar cămaşa subţire de in — jocul sânilor fragide, mişcându-se în tact cu mersul.

Turcul porunci vizitiului să oprească şi ceru fetei să-i dea de băut puţină apă. Fata se apropie cu găleţile de trăsură şi, după ce Mustafa îi pusese câteva întrebări, află că se găseşte

tocmai în faţa casei tatălui fetei şi a poruncit să tragă în curtea lui moş Nicolae Târnu ca să poposească.

A intrat în casă cu un săculeţ greu cu monede în mână, iar vizitiul aduse merindele ce le avea în trăsură şi din care nu lipsea ibricul, zahărul şi cafeaua. Aşezându-se la masă o cheamă pe Ileană şi o rugă să-i facă o cafea, dându-i cantitatea necesară de zahăr şi cafea şi indicaţiunile cum trebue să fiarbă.

Cei ai casei îşi vedeau de treabă în gospodărie, fără să bănuiască scopul cu care a poposit mosafirul la casa lor.

— Tată, bădiţă, tată, se auzi la un moment dat ţipătul sfâşietor al fetei.

Ca un tigru ce-şi vede odrasla în primejdie s'a repezit în casă moş Nicolae, urmat de fiul său mai mare Ion.

Păşind pragul casei au văzut pe Ileana aproape leşinată, cu spume de sânge la gură, sbătându-se strânsă ca de cleşte în mâinile vânjoase ale turcului...

I s'a lăsat ceaţa înaintea ochilor lui moş Nicolaie, văzând-o pe fiica sa sbătându-se în mâinile păgânului. I-a năvălit tot sângele în tâmple şi s'a repezit asupra lui Mustafa. L-a apucat de gât cu mâinile sale vânjoase şi a început să strângă cu atâtă putere, în cât i s'au ridicat turcului ochii spre frunte, iar gâtlejul strâns a putut numai să şoptească „su" (apă) şi a căzut mort...

Era miezul nopţii. O ceaţă groasă s'a lăsat peste Văgăuna Ursului. Liniştea adâncă domnea pe uliţele încâlcite şi înguste ale satului.

O singură lumină se mai vedea — era în casa lui moş Nicolae Târnu.

Hotărîrea a fost luată: corpul turcului va fi scos din curte într'un butoi gol, dus la răspântie şi îngropat acolo.

Ion îmbrăcat cu hainele negustorului se va urca în trăsura turcului şi va pleca la cetatea Benderului, acolo intrând într'un han... va dispare.

Aurul ce era în săculeţ se va împărţi în 12 ulcioare de lut şi se va îngropa într'un loc hotărât. Cu aurul din fiecare ulcior se va face câte-o fîntână de cel mai mare fiu din neamul Târnilor, din neam în neam până la a douăsprezece treaptă.

Fântânile vor fi o răsplată a păcatului pentru omorul de păgân, precum şi pomana turcului, ca să aibă şi el ce bea „pe

lumea aia lantă", căci setos a murit şi cerând apă a tras la curtea lui moş Nicolae să batjocorească un trup botezat.

Numele lui Meamet Imail Mustafa va fi săpat pe o lespede de piatră, care se va pune în faţa fiecăreia din cele 12 fântâni, ca să fie cu apă udat şi de picioarele muerilor călcat în veacul veacului. Iar pe partea cealaltă a pietrelor va fi săpat numele acelui din neamul Târnului al cărui fiu a săpat fântâna...

Cântase cocoşul departe în marginea satului. I-au răspuns câteva cugurigu-uri răguşite din toate colţurile văgăunei. A cântat cocoşul şi în bătătura lui moş Nicolae.

S'a sculat de pe laviţă moş Gavril, un bătrân trecut de 90 de ani, a luat cu mâna tremărândă o cruce, iar în cealaltă o lumânare de ceară. Toţi cei de faţă s'au apropiat şi au pus şi ei o mână pe cruce, iar cealaltă pe lumânare şi au început să repete în cor după vocea slabă şi tremurătoare a bătrânului:

Acela din neamul Târnului care va spune cuiva de taina aceasta, de moartea turcului sau de locul unde este îngropată comoara, acel care nu va săpa fântâna, nu va pune piatra cu inscripţiile, care va lua un galben cel puţin şi îl va întrebuinţa pentru altceva decât pentru fântână, blestemat să fie neam din neamul lui până în spiţa a şaptea. Holdele să-i fie bătute cu grindină, mâncate de şobolani şi distruse de lăcuste. Boli să fie în dobitoacele lui şi pagubele să se ţină de gospodăria lui. Casa în care o noapte cel puţin va dormi să fie arsă de foc, ca în pământ să trăiască el ca cârteţele şi viermii. Răni să-i acopere trupul şi boli să nu-l părăsească până în ultima lui suflare. Iar tatăl acelui nevrednic fiu, care nu va săpa fântâna şi numele lui pe lespede, nu va avea odihnă pe lumea cealaltă până la Judecata de apoi...

Boris C. Litvinov
Căuşani.

Situaţia, istoricul şi planul pentru ameliorarea porumbului în Basarabia.

Cultura porumbului ocupă aproape o treime din suprafaţa cultivabilă la noi în Basarabia. Este cultura primordială în gospodăria micului cultivator de pământ. In comparaţie cu celelalte culturi, porumbul angajează cea mai mare suprafaţa din lotul acestuia. Se poate spune că porumbul a ajuns ceva organic, a ajuns planta nedespărţită de acest agricultor. Nu cred că există vre-un plugar care să se fi lipsit de cultura porumbului măcar un singur an. Nici nu-ţi poţi închipui gospodărie fără porumb, atât e de întrodusă şi de agreată la noi această plantă. Mămăliga a devenit hrana cea de toate zilele în viaţa ţăranului nostru. Cu părere de rău, a devenit chiar indinspensabilă. Dar, în acelaş timp, nici nu este altă plantă care să poată fi folosită peste tot şi în aşa măsură, cum este folosit porumbul. Asemenea, nu există altă plantă, care să fie aşa de mult întrebuinţată în industrie, în aşa măsură şi în atâtea direcţiuni. Dovada o avem în America, ţara lui de origină, unde se cunosc fel de fel de industrii bazate numai pe cultura porumbului.

Datorită împrejurărilor şi climei, dar mai ales gradului înapoiat de cultură în care se află ţăranul nostru, porumbul contribuie în cea mai mare parte la existenţa lui. Acest porumb constituie aproximativ 70 la sută din consumaţia totală de cereale, pe care o face acesta în cursul anului cu familia, animalele şi cu păsările lui. De aceia şi preponderează la noi cultura porumbului, faţă de cea a grâului, mai ales în urma reformei agrare.

Dacă facem o comparaţie cu anii de înaintea războiului, vedem că suprafeţele cu porumb au crescut simţitor. Media producţiunii a scăzut însă. In ce priveşte calitatea, se poate spune cu drept cuvânt că aceasta s'a înrăutăţit îngrijorător. Din an în

an se constată o degenerare tot mai pronunţată. Dacă Statul nu va lua curând măsurile cuvenite, suntem ameninţaţi în scurt timp a pune în mare pericol sănătatea poporului nostru şi a nu mai avea porumb pentru export.

Inrăutăţirea calităţii porumburilor noastre se datoreşte în primul rând infiltrării peste tot a mai multor variaţiuni din grupul „Indentata" (Dinte de Cal, Dinte de miel, etc.), ce s'au adus în Basarabia în ultimii ani de secetă Din această cauză s'a produs peste tot o corcire foarte mare, de nu mai recunoşti porumburile noastre de altă dată. Cu greu şi foarte rar mai poţi întâlni azi porumbul Moldovenesc curat, Oranjul sau Cincantinul.

Dacă priveşti cu atenţie un car cu porumb în ştiuleţi, când acesta se aduce toamna de pe câmp, apoi vezi în acel car ştiuleţi dela zeci de neamuri, de diferite culori şi mărimi de boabe pe acelaş ştiulete, etc., şi nu o singură faţă, o uniformitate, ce trebuie s'o aibă porumbul unei varietăţi. Bine înţeles că odată cu această corcire se produce vertiginos şi degenerarea

In al doilea rând, înrăutăţirea producţiunii se datoreşte faptului că, timp de 15—16 ani deja, la noi nu se mai face deloc nici măcar alegerea porumbului. Cazurile izolate de alegere sumară nu contează.

Acest amestec de varietăţi, precum şi degenerarea rapidă, ne ameninţă grav. In scurt timp vom avea un adevărat conglomerat de corcituri, care va scădea mult în valoare nutritivă şi va fi dispreţuit şi desconsiderat în comerţ.

Ştiuleţii şi boabele provenite dela varietăţile grupei „Indentata" au nevoie de o perioadă de vegetaţie mai îndelungată. Prin urmare, la noi aceste varietăţi rămân toamna verzi în cea mai mare parte. De aci şi porneşte stricăciunea tuturor ştiuleţilor în timpul păstrării lor iarna. Or, un asemenea porumb neomogen, pe lângă că nu poate fi căutat la export, este vătămător şi inadmisibil pentru hrana oamenilor şi nici măcar bun pentru hrana animalelor.

Incontestabil că, din cauza acestui porumb în permanentă alterare, se vor înmulţi din ce în ce mai mult cazurile de pelagră la noi în Basarabia. Şi, după cum se ştie deja, această boală va bântui mai mult în rândurile Moldovenilor, a căror alimentaţie principală este în cea mai mare parte mămăliga.

Dacă ne aducem aminte de trecut, degenerarea porumburilor în Basarabia ajunsese la culme pe la sfârşitul secolului al XIX-lea (mai bine zis semnalată în ultimele două-trei decenii ale acestui secol), când ravagiile acestei degenerări pusese pe gânduri păturile conducătoare de atunci în provincia noastră. Pe atunci, credem că, au şi fost aduse în Basarabia Cincantinul şi Oranjul.

Mai ales că era scăzută foarte mult şi producţiunea. Analizele făcute în mai multe părţi au dovedit că, pe loturile ţărăneşti, în cea mai mare parte, procentul boabelor era mai mic de cât procentul ciocălăilor, în majoritatea lor covârşitoare. Indeoasebi se remarca acest lucru în anii cu mai multe ploi în toamnă. Din această cauză, în cele mai multe ierni, porumbul fermenta, producând totodată şi pagube enorme.

Măsurile biurocratice, ce s'au luat pe atunci în mai multe rânduri, se dovedise ineficace şi fără nici un rezultat practic. Incercările făcute ici-colo rămâneau fără efect. Şi numai după răsboiul ruso-japonez, Zemstva Gubernială a angajat un specialist american, în persoana profesorului Luus Maikel dela Institutul Agronomic din Iowa, care, în cursul anilor 1909—1916, a adus un mare aport în problema porumbului la noi în Basarabia.

După cum era şi natural, problema a fost atacată în plin, elaborându-se un plan unitar pe un şir de ani şi alocându-se sume suficiente pentru deslegarea acesteia. S'a organizat o reţea mare de câmpuri în toată Basarabia, unde lucra un număr de aproximativ 40 de agronomi. Aceste câmpuri erau destinate mai mult pentru educarea poporului, unde se demonstrau sistemele de cultură şi metodele de selecţiune în massă.

Odată cu această propagandă pornise cercetările şi selecţiunea propriu zisă la cele două staţiuni (Costiujeni şi Româneşti) şi la cele 12 câmpuri de experienţă şi selecţiune, (câte un Câmp de selecţiune şi un Câmp de experienţă în fiecare din judeţele Hotin, Bălţi, Soroca, Orhei, Tighina şi Cetatea-Albă).

Nu s'a găsit însă cu cale să se amelioreze porumbul moldovenesc local. S'au preferat varietăţile Cincantin şi Portocaliu, care au o perioadă de vegetaţie mai scurtă. Pentru Nordul Basarabiei s'a dat Cincantinul, iar pentru rest — Portocaliul (Oranjul), care în genere a preponderat în aceasta provincie.

Introducerea și înmulțirea s'a făcut cu ajutorul și pe calea proprietăților mari, care au dat cel mai mare concurs pentru problema porumbului. In anii din preajma războiului, pe majoritatea moșiilor mari, se cultiva deja numai porumb din aceste varietăți, care se căuta mult la export, câștigându-se faima de „porumb basarabean".

Incepuse, ici colo, să se introducă aceste varietăți și în gospodăriile țărănești, dar aci ele nu se mai puteau ține curate, fiind absorbite cu timpul în corcitură. Prin urmare, massa țărănească, proprietățile țărănești, n'au dovedit să-și preschimbe sămânța, rămânând cu porumbul local. S'au constatat chiar opuneri din cauza cioclejilor, cari la Portocaliu și Cincantin sunt nițel mai aspri ca furaj.

A venit apoi războiul mondial, care a dezorganizat totul. Mai târziu, în campania 1916, Zemstva Gubernială a fost nevoită să mai slăbească lucrările cu ameliorarea porumbului, o mare parte din personal fiind mobilizată pe front. Proprietățile mari n'au mai putut nici ele să urmeze calea îmbunătățirii acestuia. La sfârșitul războiului însă a venit revoluția, care a distrus și ultimul material, ce se mai păstrase în unele părți. După toate acestea a mai venit pe urmă și reforma agrară, care a pecetluit, în fine, totul, paralizându-se cu desăvârșire posibilitățile de îmbunătățire în genere, iar a porumbului în special. Numai ocazional a mai putut rămânea în unele puncte ceva material curat, descendența căruia o întâlnim azi, ici colo, în provincia noastră.

Totul a trecut în voia și la putința țăranilor, lăsați de către Stat fără nici o conducere în această privință. In noua structură agrară nu mai erau deja acele exploatațiuni organizate depe marea proprietate, care asigurau bunul mers al agriculturii. Organițiile agronomice ale Zemstvelor, restabilite în parte numai în unele județe, au fost curând desființate și acestea. In locul lor au venit pe scenă Serviciile biurocratice ale Statului, a căror singură legătură cu agricultura era denumirea lor. Deci, ramura principală a vieții de stat a fost lăsată la voia întâmplării. Nici vorbă că în asemenea împrejurări, și cu o asemenea nepăsare, agricultura nu mai putea să ajungă decât numai acolo unde a ajuns.

Prin urmare, după războI s'a semănat peste tot şi covârşitor numai porumbul local. N'ar fi fost încă nimic dacă nu s'ar fi întrodus în cultură, acum în urmă, şi varietăţile din grupa „Indentata", despre care am pomenit mai sus. Introducerea acestora ne-a adus pagube incalculabile. De acum înainte, nu mai este alt remediu, nu mai este altă cale, decât numai retragerea desăvârşită a acestei corcituri; cu alte cuvinte trebuie să se interzică semănatul acestui porumb; corcitura de astăzi trebuie să fie înlocuită cu o varietate curată. Or, aceasta s'ar putea face numai printr'o măsură de Stat şi numai atunci, când vom avea gata porumbul destinat acestui scop, în cantităţi suficiente de a însemânţa întreaga suprafaţă din Basarabia.

Care ar fi oare calea cea mai practică şi mai scurtă pentru a se putea deslega această problemă vitală în situaţia şi împrejurările grele de astăzi?

Bineînţăles că deslegarea cea mai nimerită şi mai dreaptă s'ar câştiga pe calea cercetărilor amănunţite, care ar stabili varietăţile şi metodele corespunzătoare condiţiunilor naturale în regiunile respective; dar pentru aceasta avem nevoie de Staţiuni experimentale şi de timp îndelungat. Or, deocamdată, acest lucru este aproape imposibil în România, care nu are specialişti suficienţi, şi care nici nu e pornită măcar să se gândească serios la aşa ceva. Pe lângă că, organizarea Staţiunilor experimentale mai necesită şi mijloace băneşti mari.

Cu puterile şi mijloacele de care putem dispune astăzi, suntem în măsură să pornim la ameliorarea porumbului aci numai pe calea cea mai restrânsă, mărginindu-ne la materialul mai mult sau mai puţin cunoscut ca potrivit regiunilor respective.

Aci ne vin în ajutor şi datele cercetărilor făcute până la război de către Serviciul Selecţiunii porumbului al Zemstvei Guberniale. Incercările reuşite de atunci, cât şi greşelile produse, ne vor servi azi ca un îndreptar şi ca o călăuză în calea realizării şi atingerii scopului pe care îl urmărim.

Trebuie să recunoaştem însă dela început că realizarea unui plan de ameliorarea porumbului într'o regiune este cea mai grea dintre realizări în domeniul ameliorării plantelor agricole în genere. Cu cât selecţiunea porumbului în sine este mai

uşoară în mers decât selecţiunea păioaselor, cu atât mai grea este introducerea acesteia în viaţă. Structura agrară dela noi îngreunează şi mai mult calea ameliorării porumbului, fiindcă este foarte greu să găseşti şi să obţii izolaţiile necesare. Un câmp de selecţiunea porumbului trebuie să nu mai aibă alt porumb în apropiere, pe o rază de minimum un kilometru în jur. Or, o asemenea izolaţie cu greu se poate obţine chiar şi pe o moşie de 300—400 Ha.

Având în vedere şi această cerinţă specifică, care condiţionează în fond bunul mers al selecţiunii porumbului, suntem nevoiţi să alegem punctele de plecare numai pe asemenea proprietăţi. Bine înţăles că, în afară de întindere mare, interesul selecţiunii şi bunui mers al lucrărilor mai cere construcţiuni corespunzătoare, staţiuni meteorologice, supraveghere apropiată, lucrători suficienţi şi conştienţi. Tocmai ceiace putem găsi astăzi, în condiţiuni mai mult sau mai puţin satisfăcătoare, numai la şcoalele noastre de agricultură.

Aceiaşi cerinţă specifică ne va sili mai târziu să forţăm şi împrejurările dela noi, altfel nu se poate închipui introducerea ameliorării porumbului în grosul poporului, realizarea planului şi buna deslegare a problemei. Aceasta este a doua condiţiune, de care suntem nevoiţi să ţinem cont neapărat şi pe care trebuie s'o cunoaştem dela început.

Pentrucă nu ne putem aştepta noi azi la ameliorarea porumbului pe cale evolutivă, la bunăvoinţa şi deşteptarea ţăranului nostru, care nu este încă gata să înţăleagă rostul acestui lucru şi să prevadă beneficiile acestei realizări. Calea adoptată în ţările cu o cultură mai avansată deloc nu este potrivită pentru noi, având în vedere şi structura agrară ce o avem şi, în genere, lipsa de agricultori pregătiţi, care ar cunoaşte şi ar stăpâni măcar technica selecţiunii porumbului în massă. Mai ales că în cazul de faţă s'ar cere să avem câte un Câmp de selecţiune aproape în fiecare comună, ceiace este imposibil la noi. S'ar cere apoi şi un timp mai îndelungat, pe lângă că, pe această cale, nu s'ar putea câştiga o uniformitate şi un Standard, la care trebuie să tindem astăzi.

Având în vedere cele de mai sus, rămân convins că la noi acţiunile răzleţe în privinţa ameliorării porumbului nu vor

da nici un rezultat practic, câtă vreme dăinuesc împrejurările în care ne găsim. Pentru că toate sforţările şi toată munca, în fine, vor rămâne zădărnicite, fiindcă materialul elaborat va fi înghiţit de această Mare şi nimicit în scurt timp. Numai o acţiune comună în provincia întreagă va da rezultatele dorite, când vom avea un plan stabilit pe un rând de ani. Şi aceasta numai în cazul când se vor îndeplini condiţiunile arătate mai sus, când se va pregăti calea şi se va asigura mersul normal al selecţiunii.

De aceia, propun următorul plan de ameliorarea porumbului în Basarabia, realizarea căruia o văd posibilă cu puterile ce le avem şi cu mijloacele de care putem dispune în aceste vremuri.

Să se înfiinţeze Câmpuri de selecţiunea porumbului, potrivit regiunilor naturale, în următoarele puncte:

1) La Şcoala de Agricultură Grinăuţi — pentru Nordul Basarabiei;

2) La Şcoala de Agricultură Cricov — pentru mijlocul Basarabiei (la Cricov selecţiunea este începută de noi încă din primăvara anului 1931); şi

3—4) La Şcoalele de Agricultură Manzâr şi Cupcui—pentru Sudul Băsarabiei.

Şcoalele de Agricultură Cocorozeni şi Purcari, precum şi fermele model de stat şi judeţ, vor servi ca primele Câmpuri de înmulţire.

Selecţiunea porumbului la aceste Câmpuri să se facă după sistemul „Un ştiulete pe rând" şi după regulele ştiinţifice cunoscute. In afară de analiza fizică, studiul ştiuleţilor să se facă neapărat şi după metoda punctelor, care e strict necesară pentru bunul mers la selecţiunii, singura după care se pot vedea şi controla în descendenţă calităţile fizice moştenite. Deci, la fiecare Câmp să se poarte neapărat registrul pedigreu (genealogic).

De-ocamdată, scopul apropiat al selecţiunii va fi ca să putem scăpa cât mai de vreme de corcitura ce o avem şi care agravează situaţia pe an ce trece. Planul nostru prevede ca după 5 ani să putem înlocui această corcitură cu un porumb uniform, care va proveni în zona respectivă dela un singur ştiulete, dela o singură familie, elaborată la Câmpul de selecţiune din acea re-

giune. Prin urmare, peste 5—6 ani vom putea avea în toată Basarabia porumb provenit numai dela cele 3—4 familii, alese la Câmpurile de selecțiune, — proiectate în punctele de mai sus.

Pentru aceasta, în primii doi ani, se va cerceta populațiunea aleasă din varietatea respectivă și, apoi, familia cea mai productivă aleasă, ale cărei caractere și calități individuale dorite se vor vedea moștenite în descendență. In al treilea an se va cerceta mai departe rândul cel mai productiv din această familie, iar următoarele zece rânduri mai productive se vor destina pentru înmulțire pe loc în anul IV, al căror amestec va forma uniformitatea destinată pentru regiunea respectvă. Stiuleții aleși din producțiunea acestor zece rânduri vor da o cantitate de sământă suficientă pentru 5 Ha.

Incepând cu anul al patrulea, selecțiunea își va urma pe loc cursul ei normal, aplicându-se metodele necesare de diriguire pentru adâncirea acesteia. Descendența celor zece rânduri însă, adică producțiunea aleasă de pe cele 5 ha. din recolta anului IV, va merge în anul V la înmulțire în zona respectivă. Știuleții aleși din această producțiune vor da o cantitate de sământă suficientă pentru minimum 100—150 de ha. Această întindere însă va fi aleasă în 40—50 de puncte proporțional repartizate în aria geografică al zonei respective. In fiecare punct ales de mai înainte ca condițiune de izolâție se va semăna câte 3—5 ha., care suprafață va produce sământa necesară pentru înmulțire în anul următor. Aceste puncte vor forma în anul VI oazele (aproximativ 200 în toată Basarabia a câte 150—200 ha. fiecare), care vor produce cantitățile de sământă necesară și suficientă pentru a se înlocui corcitura ce o avem și pentru a se însămânța, în primăvara anului 1939, cu un porumb selecționat, întreaga suprafață destinată porumbului în Basarabia (aproximativ un milion ha).

Pe viitor, Câmpurile de selecțiune vor alimenta treptat zonele respective cu un material tot mai bun, ce se va crea cu timpul la aceste Câmpuri. Atunci va fi mult mai ușor de răspândit acest porumb selecționat, pentru a se ajunge la standardul dorit în fiecare regiune naturală.

Condițiunea esențială mai este ca, din anul IV, producțiunea aleasă de pe cele 4—5 Câmpuri de înmulțire (aproximativ

25 ha) să treacă neaparat în proprietatea Camerelor de Agricultură.

Asemenea ar fi de dorit să fie tot în proprietate deplină a acestora şi producţiunea aleasă din recolta anului V (aproximativ de pe 900—1000 ha.). Incepând cu anul VI, producţiunea va trece condiţionat în mâna instituţiunilor agricole şi proprietăţilor particulare (obştiilor etc.), unde se va face ultima înmulţire, cu dreptul exclusiv numai al Camerelor de Agricultură, care vor dispune schimbul prin mijloacele ce le vor găsi atunci de cuviinţă.

Atât în anul IV, la Câmpul de selecţiune pe loc, cât şi în anii V şi VI, la Câmpurile de înmulţire în zonele respective, fiecare ştiulete destinat pentru sământă va fi controlat, va trece prin mâna agronomului însărcinat cu lucrările la câmpul respectiv.

Cât priveşte asortimentul, credem să ne oprim asupra aceluiaş, ales şi recunoscut de către Serviciul selecţiunii porumbului al Zemstvei Guberniale de până la război, şi anume·

Pentru Nordul Basarabiei să rămână Cincantinul, care se cunoaşte în acele părţi de vre-o 40—50 de ani. Cercetările acelei organizaţii, în culturi comparative cu soiuri, făcute până la război, au arătat că Cicantinul are în acele părţi cea mai scurtă perioadă de vegetaţie. Asemenea şi varietatea „Alciud", adusă din Ungaria. In restul Basarabiei a fost recunoscut şi ales Portocaliul (Oranjul).

Experienţa lucrurilor şi practica vieţii, dictate de interesele locale timp de trei decenii deja, ne arată nouă aceiaşi repartizare, ce se găseşte astăzi la şcoalele noastre de agricultură Şcoala de Agricultură Grinăuţi, din Nordul Basarabiei, cultivă. Cincantinul, iar celelalte din restul provinciei — cultivă Oranjul.

Ar mai fi de dorit şi de mare folos ca, pe lângă aceste Câmpuri de selecţiune, să se înfiinţeze şi câte un Câmp de experienţă (măcar 3 în toată Basarabia), unde s'ar cerceta totodată sistemele de luptă contra secetei şi metodele de cultură, special pentru porumb. Unul ar fi necesar pentru Nordul Basarabiei, altul — pentru mijlocul acesteia şi al treilea — pentru Sudul Basarabiei. Aceste cercetări ne-ar uşura mult calea pentru pro-

păşire în viitor şi ne-ar indica şi ele căi mai sigure pentru sporirea producţiunii porumbului.

La noi, în anii buni, media producţiei la porumb pe întreaga provincie este de aproximativ 900—1100 kgr. boabe la ha. Or, această producţiune stă aproape de limita de jos, pe care o are natura porumbului. Pentru că puterea de producţie a acestuia, în genere, este de aproximativ 5.000 kgr. boabe la ha., ceeace şi se obţine destul de des în ţările cu o cultură mai avansată. In America s'a înregistrat şi o producţiune de ceva peste 15.000 kgr. boabe la ha., adică un vagon şi jumătate. Această producţiune a fost obţinută de către Misterul I. Drek, în Carolina de Sud, la concursul din 1889, câştigând cu acest record premiul I de 500 dolari (80.000 lei).

Producţiunea de mai sus a fost obţinută pe un sol sărac, dar îngrăşat cu îngrăşământ chimic şi gunoi de grajd şi bine lucrat. Plantele au avut o desvoltare atât de mare încât a trebuit să se pună proptele pe ambele părţi de rânduri, ca să nu cadă la pământ. Recoltarea s'a făcut în prezenţa experţilor şi a unui public numeros.

Al treilea premiu a fost câştigat de către Misterul Hertner, care a obţinut o recoltă de peste 10.000 kgr. boabe la ha. în Nebrasca, regiune aridă.

Acesta este potenţialul porumbului.

La noi, în timp de 6—7 ani, selecţiunea ne poate dubla producţiunea porumbului; ne-o poate mări chiar şi mai mult. Or, la o suprafaţă totală de aproximaniv un milion de ha. pe întreaga provincie, această dublare ar însemna un surplus de minimum 100.000 vagoane de porumb, peste ceiace obţinem astăzi.

La Şcoala de Agricultură Cricov, unde suntem în al treilea an de selecţiune, avem deja o familie, care ne indică o producţiune de 7.000 kgr. în ştiuleţi la ha., cu 85% boabe. Aci selecţionăm porumbul Portocaliu (Oranjul), destinat pentru centrul Basarabiei. In scurt timp vom putea ajunge la 8.000 kgr. ştiuleţi la ha.

Admitem că, în cultura ţărănească, acest porumb se va coborâ la o producţiune de 4.000 kgr. ştiuleţi la ha. Atunci, chiar şi în acest caz, ne va da o recoltă de trei ori mai mare de cât o avem astăzi în genere ($4000 \times 80\% = 3200$ kgr. boabe).

Fiecare Câmp de selecțiune va cere o cheltuială de aproximativ 150.000 lei pe an, inclusiv retribuția specialistului însărcinat cu aceste lucrări. Aproximativ tot atât va cere și Câmpul de experiență, dacă acesta va fi legat de cel de selecțiune. Prin urmare, aceste Câmpuri ar necesita în Basarabia un buget de ceva peste un milion lei.

Această cheltuială însă va fi aproape nimic pe lângă beneficiul sigur, pe care îl va câștiga provincia noastră în urma ameliorării în special și sporului de producție în general.

Chiar dacă am rămânea la prețul nedreptățit de astăzi (11.000 lei vagonul), pe care îl obținem la porumbul Moldovenesc, și atunci provincia noastră ar căpăta peste un miliard lei în plus, sau aproape două miliarde, dacă ar trece la porumbul Portocaliu și Cicantin, care este căutat mai mult la export și care se plătește cu 18.000 lei vagonul.

In afară de beneficiul material, pe care îl va căpăta provincia noastră în urma ameliorării porumbului, un avantaj și mai mare va fi câștigul în privința stării social-sanitare a populației noastre. Asemenea se va îndrepta și starea sanitară a animalelor noastre, cari suferă foarte mult din cauza alimentației cu porumb necopt și alterat. Numai selecțiunea ne va scăpa de pelagră și ne va feri de pierderi materiale.

Să nu uităm că în Basarabia noi avem un trecut în această privință. Numai războiul mondial și ulterioarele prefaceri istorice au întrerupt acțiunea pornită în această direcție. Stăpânirea de-atunci a găsit de necesar luarea măsurilor speciale, organizând Serviciul selecțiunii porumbului, într'un cadru deosebit, cu Stațiunile și Câmpurile lui speciale. Să nu uităm că Zemstva Gubernială de atunci, în cursul anilor 1908—1916, a cheltuit pentru ameliorarea porumbului în Basarabia cam peste 50 milioane lei după banii noștri.

Dar cât s'a cheltuit pentru acest scop și ce s'a făcut în acestă privință de atunci și până astăzi?

In fine, credem de necesar și de folos ca, în acelaș timp, Camerele de Agricultură, împreună cu serviciile și instituțiile agricole de stat și județ, să pornească o cât mai întinsă propagandă la fața locului. Să organizeze cursuri, câmpuri domonstra-

tive, concursuri şi cluburi la şcoli, pentru a se propaga metodele de selecţiune în massă, metodele de păstrarea ştiuleţilor, încercarea puterii de încolţire (germinaţiunea), etc. In genere de a se pregăti poporul în această privinţă, pentru a fi în posesiunea cunoştinţelor necesare unei culturi mai productive a porumbului, — lucru pe care îl credem posibil chiar şi în condiţiunile de astăzi.

F. Rotaru
Agronom, Specialist
în selecţiunea porumbului.

Amurg.

Ard flăcări în zare,
Ard lanuri pe deal;
Se stinge cu 'ncetul
Mişcarea pe mal.

Şi umbra se 'ntinde,
Departe 'n pustiu;
Nici cântec, nici zvonuri,
In noapte târziu.

Doar luna bălaie,
In nimb de polei,
Petrece pustiul
Cu fiicele ei.

Alfred Tibereanu.
Plătăreşti

CRONICA

INSEMNĂRI.

Părinţi şi copii. — Sânt puţine cuvinte astăzi în ţara noastră de cari să se facă o mai amplă întrebuinţare ca de cuvântul *tineret*.

Tapajul este, în prima linie, de esenţă politică.

Partidele noastre politice, indiferent de nuanţe, se strădănuesc din răsputeri ca să atragă tineretul, dându-i mijloace de a face „politică", încadrându-l în rândurile vechilor grupe, oferindu-i posibilitate *să dea din coate* şi — să facă, aşa zicând, carieră...

Sistemul în sine nu ar fi criticabil. Orice organism viu are, potrivit legilor naturii, nevoie de innoire, de inprospătare. Aşişderea şi organismele politice.

Un partid politic care nu-şi întăreşte necontenit rândurile cu oameni tineri, energici, este sortit pieirii...

Partea discutabilă ar fi doar chestiunea de... inrâurire. Influenţează, sub raportul ideilor şi moravurilor, tineretul asupra bătrânilor, sau bătrânii asupra tineretului? Sau, altminteri: are tineretul românesc politic în primul rând o gândire proprie, un crez al lui de sine stătător, un ideal care să-i aparţie?

In genere vorbind, ar exista considerente care să îndrituiască afirmaţia că cea mai mare parte a tineretului nu gândeşte în materie politică altfel de cât .. părinţii, indiferent de steag politic.

In fond, tineretul — care este abia la inceputul manifestării sale în societatea noastră politică — n'a adus deocamdată idei noui, adică idei pe cari *bătrânii* să nu le profeseze şi ei. Afară de o excepţie anarhică, fără importanţă, se poate susţine că nu există actualmente în ţara noastră mişcări tinereşti cari ar putea să fie comparate cu mişcarea rasistă germană, cu mişcarea fascistă italiană, sau cu mişcarea naţional-comunistă a intelectualilor japonezi. In dezordinea ideologiilor şi faptelor de la noi, nu se poate distinge momentan nici-un curent nou de opinii, nici o tendinţă precisă.

* * *

Tânărul, ca să zic aşa, tineret românesc nu stă deocamdată pe picioare proprii, ci este în funcţie de partidele politice de care se alipeşte; poate mai mult din motive ce trebuesc căutate în domeniul economic.

Tinerii din vremea noastră atât de precară, luptă întâi şi întâi pentru cucerirea unui loc sub soare... Partidele politice le oferă perspective pentru asigurarea existenţei, prin posturi bugetare şi alte căi.

Aşa este. Tineretul românesc, în genere vorbind, se găseşte plasat în momentul de faţă inaintea unei probleme tragice: *răsturnările economice de după resboi au pus capăt pentru o lungă perioadă de timp prosperităţii de care se bucura ţara noastră.* Acei cari suferă mai mult de pe urma acestei situaţii dureroase, sunt în primul rând tinerii, acei cari la terminarea războiului au avut 10, 15 sau 20 de ani. Posibilităţile de lucru, de câştigarea existenţei, sunt pentru componenţii nouei generaţii româneşti extrem de rare şi grele în condiţiunile actuale.

Deaceia, tineretul înainte de a înfăţişa pentru societatea românească şi pentru statul român o problemă politică, înfăţişează o acută problemă economică. De această din urmă problemă este legată în mare măsură şi viitoarea atitudine politică a tineretului, în sensul conformismului. Atâta vreme cât vor dăinui stările actuale, tineretul românesc nu

va putea avea decât o independenţă de faţadă, acceptând idei rumegate de alţii sau manifestând, în disperare de cauză, iniţiative desordonate.

* * *

Totuşi nu se poate prezinta chestiunea tineretului politic românesc numai sub această lature; ar fi inexact a zice că, în total luat, tineretul nu este absorbit decât de preocupări materiale, in sensul economic al cuvântului. La dreptul vorbind, în materie de tineret, am avea destule motive să desemnăm epoca noastră şi ca o epocă de renaştere spirituală.

Să luăm, de pildă, tineretul basarabean.

Aşa fragil cum el se găseşte încă sub raportul organizării şi pregătirii — şi făcând abstracţie de uscăturile pădurii — tineretul basarabean a dat în diferite rânduri probe de eforturi sincere de a se elibera, cât mai repede şi cât mai radical posibil, de vechile prejudecăţi politiciane. In viaţa noastră politică problema „părinţilor şi copiilor" se pune mai intens poate decât în restul ţării—şi în împrejurări deosebite.

* * *

Cu toată alura lui modernă — puţin sportivizat, standardizat în grănarul democratic şi pasionat de chestiuni practice — tineretul basarabean poartă încă stigmatele condiţiunilor defavorabile in care s'a format; adesea el mai aminteşte în structura lui psihologică de romanele lui Turghenev, Dostoewschi şi . Gonciarov.

Pa aici-pe colo, tipul lui Oblomov sau Rudin apare anacronic în mijlocul strigătelor constante de luptă şi acţiune ale tineritului basarabean.

* * *

Ca în domeniul economic, în cel cultural şi social, Basarabia rămâne deocamdată un interesant câmp de experienţă şi în domeniul tineretului politic Caracteristica primelor echipe de tineri apărute în arena vieţii politice din provincia noastră, este incontestabil democratică. Cei mai mulţi dintre tinerii basarabeni se dirijează instinctiv spre grupările partidului democratic naţional-ţărănesc. Şi e natural să fie aşa. Intr'o provincie ca a noastră, unde minorităţile formează o parte notabilă a populaţiei, un regim democratic devine ceva dela sine înţeles Afluenţa tineretului în partidul naţional-ţărănesc verifică acest adevăr. Pentru Basarabia poate fi valabilă, din acest punct de vedere, formula în care încadrează un scriiror francez contemporan ideia de tineret politic in Cehoslovacia: „*On n'a donc pas tort de dire qu'être patriote, dans ce pays, c'est être démocrate*".*)

* * *

Tineretul Basarabean naţionalţărănist, sau naţional-democrat (e una şi aceiaşi noţiune), cu toată superficialitatea lui actuală, ascunde în sine resurse profunde şi aptitudini latente; el işi va da desigur la un moment dat seama că, mai presus de orice, are datoria să lupte împotriva prejudecăţii că aparţine unui popor adormit.

Atitudinea viitoare a tineretului basarabean va trebui să se mişte pe axa unei reacţiuni dârze impotriva acestui vechi complex de inferioritate. El va trebui să găsească în sine aceiaşi forţă de rezistenţă, aceiaş. armătură morală ca a acelora cari au pregătit şi realizat revenirea Basarabiei la matcă. Vor şti oare tinerii intelectuali bascrabeni să continue opera părinţilor lor, care aşteaptă să fie terminată?

Iată marea întrebare.

Poate că tineretul basarabean nu reclamă decât prilejul şi mijloacele de a se arăta— în această privinţă — demn de părinţii lui.

Al. Terziman.

Republica Moldovenească transnistriană şi „Basarabia Roşie". — Se ştie că pe malul stâng al Nistrului se află „Republica Moldovenească Autonomă", condusă de pumnul de oţel al moscovitului moldovenizat. Din vremurile cele mai îndepărtate, mult mai îndepărtate decât acelea ale stăpânirii ruseşti, există acolo o po-

*) Georges Morat „La jeunesse tchéslovaque".

pulaţie paşnică de Moldoveni, pe care săpânirea de azi nu-i lasă să trăiască în linişte. Acest crâmpei de norod a dat Rusiei fruntaşi de seamă, cari au contribuit la regenerarea şi ridicarea nouei sale patrii. Iar azi, în semn de recunoştinţă proletară, ei sunt trataţi mai rău că 'n timpurile sclavismului, pe care, din baştină oameni liberi fiind, nu l-au cunoscut.

Republica lor este departe de-a cuprinde toată populaţia de neam moldovenesc. Pentru dânşii, să zicem, ocârmuirea roşie a creiat şcoli, a înlocuit alfabetul chirilic cu cel latin-românesc, pentru a aprofunda cultura *„naţională ca formă şi socialistă ca conţinut"*. Dar aceasta nu împiedică pe diriguitorii străini din neamul băştinaşilor a afirma că „moldovenimea transnistriană n'are nimic comun cu Românimea, fiind două naţiuni cu totul deosebite."

Tot pentru această populaţie, blajână şi vrednică de toată lauda, s'au creiat o sumedenie de şcoli superioare, naţionale moldoveneşti şi Comitetul Ştiinţific Moldovenesc este pe cale de a fi transformat *în Academie Moldovenească de Ştiinţe.*

Realitatea însă, chiar idealizată, ne arată tragedia acelui popor, lăsat în voia valurilor celor mai crude întâmplări. Atlasul recent al U. R. S S.-ului, sub titlu „Republica Moldovenească", dă harta Basarabiei şi 'n mic aceea a Transnistriei. In text însă se spune că „din cauza suprapopulaţiei, pentru anul 1927, o populaţie de 75.000 de Moldoveni neaoşi urma să fie mutată în Siberia".

Comparată însă cu celelalte republici, vedem că tocmai în Republica Moldovenească populaţia este mai rară. Insă locul acestor moldoveni, ni se spune mai la vale, *„va fi ocupat de basarabenii refugiaţi"*. Ori cine se refugiază dincolo de Nistru, toată lumea ştie, dar mai bine o ştiu însăşi organele diriguitoare ale republicei Moldoveneşti: *numai Moldovenii nu-s*. Şi aceasta, fără voie, ne pune întrebarea: pentru cine dar este creată acea Republică, pentru Moldovenii Transnistrieni, sau pentru basarabenii emigranţi, care nici nu-s Moldoveni măcar?

Răsfoind revista lunară *„Basarabia Roşie"*, editată în ruseşte de societatea emigranţilor basarabeni, cu sediul la Moscova, ne lămurim şi mai bine asupra Moldovei Transnistriene. Astfel No. 5 (Mai 1933) la pag. 3 ne dă o fotografie a 80 de cursişti cari au trecut cursurile bilunare de preşedinţi, secretari şi alte soiuri de funcţionari ai comitetelor săteşti şi raionale. In fruntea lor Comisarul de Interne — M. A. Baluh şi Dobrova, Directoarea cursurilor.

G. I. Starâi, Preşedintele Sovietului Comisarilor Poporului (Primul Ministru) al Republicii Moldoveneşti, face o comparaţie între Basarabia şi transnistriană, pe care ne-o prezintă ca pe un rai adevărat. Planul cincinal este adus la îndeplinire între 130%—160%, deci cu un surplus de până la 60%. Industria, maşinăria, colhozurile, etc. etc. merg de minune...

Ca să ne dăm seama şi mai bine de îndrăzneala scribilor acestei reviste, şi de speţa adevărului pe care-l înfăţişează aceşti „pisari", vom da câteva cazuri concrete.

Astfel în *„Primavara neobişnuită"* (No. 6) Iunie 1933, pag. 2 tovarăşul Goihberg, desigur *basarabean transnistrianizat*, începe articolul prin afirmaţia că *„ziua de 5 Martie a fost prima zi, când plugarii colhozului din raionul Kamenca au ieşit la munca câmpului"*. Iar peste câteva rânduri spune că *„pe ziua de 1 Martie colhozul deja semănase 1500 ha. de pământ"*. Ce vrea să zică aice?

Povestindu-ne mai departe despre viaţa din colhoz, ne arată moravurile unirii colhozice; astfel, conducătorii tractoarelor de altă dată nu mai sunt. Nichita Drojdie, lovitorul (udarnic) tractorist din anul trecut, deşi premiat, colhozul l-a numit „văcar". Alţi tractorişti — Grabovschi şi Lozinschi au fost excluşi din colhoz (pag 3).

Promovatori ai culturei moldoveneşti, ei nu cunosc această limbă, căci altfel n'ar traduce fraza: *„dacă va fi via după casă a mai trebui culeasă"*, în ruseşte prin: если посадишь виноградникъ возлѣ дома—не нуженъ урожай.

Aceeaşi cunoscători ai moldovenismului se arată şi alţi tovarăşi, P. Muzaciuc şi K. Babici, când vorbesc despre *„chiaburii alungaţi"* (No. 6, pag. 5) din colhozul din Lunga, raionul Dubăsari. In gura Anastasiei Radii ei pun cuvintele: *„pentru lucru bun al meu au primit 25 de ruble premie în anul trecut, eu am dus lucru masnic (în masă) în brigada* la, — (*în loc de* mea), *eu voi pune toata*, (*în loc de toate*), *puterile ca şi în acest an să nu es din rândurile lovitorilor"*.

Iar in gura lui Toader Ţurcan îi pun fraza: *„Comsomoliştii in acest an caş în an trecut n'au dat tempuri"*. Nu ne putem închipui cum Moscova crede să facă progres cu asemenea ignoranţi, care, după cum se vede, prima dată în viaţă au de-a face cu moldoveneasca. Altfel n'ar traduce în ruseşte fraza cu totul contrar, adeca *că au dat tempuri bune*[1]. Nu mai puţin, în moldoveneşte, n'ar spune-o pe limba, care nu se vorbeşte de Moldoveni.

Am cunoscut cândva un Babici, căpitan, se zicea, din vechea armată rusă, oploşit în armata lui Denikin, şi care cu greu se iscălea, ceea ce cam bătea la ochii; era slăvit în jurul a zece oameni ca şi dânsul, ca unul care a luat parte la răscoala de la Hotin; nu ştia nici un cuvânt moldoveneşte.

Să fie oare unul din acela, cărora li s'a încredinţat moldovenizarea culturii transnistriene? Faţă de împrejurările de acolo, totul este posibil.

Mai departe autorii, după ce dau fotografia câtorva fruntaşi ai colhozului: Dăria Draga, Axinia Popov, Simeon Podaril, şi nu Podarâlov, S. Dârul şi Toader Ţurcan, anunţă cu bucurie îndepărtatea lui Mihail Arsenev, Toader Grecu, Moişna Vasile şi a altor contrarevoluţionari, popi, şi foşti petliurişti, care sabotau colhozul.

Ne surprinde această afirmaţie. Cunoaştem destul de bine şi satul Lunca şi cetăţenii amintiţi, precum şi curentele ce au existat cândva. Oameni isteţi, harnici şi plini de energie, poporănii acelui sat, fostă capitală de plasă, totdeauna s'au ferit să se amestece în învălmăşălile politice; ospitalieri din fire, ei au ascuns pe unii din conducătorii sovietici din prima guvernare. Ştim că au avut de suferit de pe urma acestor fapte de bunătate, iar azi sunt sugrumaţi de acela, pe care altă dată i-au dosit de la moarte.

Nu ne surprind nici clişeele de pe paginele 16—17 (No. 6) unde se dau tractoarele la muncă şi cinci femei-lovitoare a Colhozului Moldovenesc; chipul lor este departe de-a ne spune că ele-s moldovence şi cu atât mai mult—obişnuite cu mânuirea sapelor, pe cari dealtfel, chiar în fotografie, le ţin cu stângăcie.

Două clişee de la pag. 25 ale aceleaşi reviste reprezintă expoziţia de literatură moldovenească, organizată de Comitetul Moldovenesc Ştiinţific, împreună cu biblioteca de Stat a Moldovei şi care a avut loc în luna lui Mai; un tablou reprezintă (pag. 23) secţia basarabeană.

Două mari tablouri înfrumuseţează expoziţia. Ele reprezintă pe Stalin, mai mare, şi pe Lenin, mai mic. Incolo cu—toată bunăvoinţa de-al găşi—un nume moldovenesc printre conducători, lipseşte.

Nu putem încheia fără constatarea că pe când dincolo, în Moldova Sovietică, se face o anumită cultură, cu toate părţile ei negative, în emigraţie, intelectualii Moldoveni, lipsiţi de orice mijloace, nu pot să-şi strângă rândurile în jurul unei foi, destinate marei mulţimi refugiate. Viaţa grea a acestor intelectuali, eşiţi din miezul Transnistriei, îi pune în imposibilitate de a scoate în relief problema transnistriană, ca atare.

Paris. *M. Florin.*

Curentele literaturii ruse moderne.— In literatura veche rusă de pînă la revoluţie, au existat o mulţime de grupări şi curente literare, începînd

[1] Комсомольцы въ этомъ году, какъ и въ прошломъ, дали хорошіе темпы въ работѣ.

dela „narodnicii" anilor 1870—1890 şi terminând cu simboliştii, înainte de revoluţie.

Insă, încă înainte de revoluţia dela 1917, cum spun Ruşii —„între doi luceferi"—adică, anii 1905 şi 1917 — pe tărîmul literaturii satirice a anului 1905, care ridiculiza regimul „desine deţinător" (Samoderjavnâi regim) s'a născut curentul revoluţionar sau *cupa artistică poporano-revoluţionară*. Inceputul acestei „cupe" revine poetului S. A. Basov-Verhojancev, prin poema sa „Căluţ sburdalnic" (Konek-skakunok) şi poema „Raseja"—(forma populară a numelui ţării ruseşti: Rosia).

Acest curent îndată a prins rădăcini în literatură şi s'a popularizat, devenind un bun mijloc de propagandă şi agitare a ideilor revoluţionare în straturile poporului.

Cei mai de seamă reprezentanţi ai acestui curent în afară de Basov-Verhojancev, sunt: Demian Bednii, *) Maiakovsky şi Aseev. In aceiaş perioadă — pe cît permiteau condiţiunile cenzurii — îşi cuceresc un loc statornic producţiunile literaturii proletare sub forma nuvelelor şi povestirilor lui Serafimovici Maxim Gorchii şi Svirsky.

Revoluţia din 1917 desfiinţează orice obstacole ce pînă atunci mai erau piedica literaturii vechi şi pune bazele unei noui literaturi artistice menită de-a servi necesităţile revoluţionare şi a proletariatului în căutarea nouilor căi de viaţă.

Renaşte şi se utilizează în măsură largă grupul poporaniştilor — revoluţionari (Demian Bednii), pentru agitarea în folosul revoluţiei şi al proletariatului; acelaş lucru se poate spune şi despre gruparea futuriştilor.

Grupa poeţilor futurişti, în frunte cu Majakovsky, Aseev, Tretiacov, Kamensky şi Pasternak, cu criticii literari Ciujak şi Arvatov, au format asociaţia numită LEF (Levîi front—frontul de stînga). LEF-ul ca lozincă de bază a proclamat contopirea artei cu viaţa şi anume, literatura şi în parte-poezia trebue după părerea LEF-ului să fie ca de „fabrică" asămănătoare cu toate fabricatele ce servesc omenirea în nevoile de toate zilele. Temele de natură exotică ce domniau pînă acum în literatură trebue să dispară (poetul va scrie despre colectizarea grinelor, despre colhoz-uri etc.), cu alte cuvinte: *comanda socială la locul inspiraţiei.*

Atitudinea LEF-ului a produs în literatură şi critică o vie discuţie, ce continuă încă pînă astăzi.

In acelaş timp cu fiinţa LEF-ului, începe o perioadă de dezvoltare şi înflorire a literaturii proletare, ia fiinţă gruparea numită „Cuzniţă" (Ferăria), care scoate la iveală grupa poeţilor Gherasimov, Kirillov şi Alexandrovsky Aceştia cîntă în poeziile lor uzina ca izvor al puterii proletare. Apoi grupul poeţilor „Cosmici". Kazin, Gastev şi Filipcenko cîntăreţii nu numai ai revoluţiei ruseşti, ci a unei revoluţiuni cosmice (a lumii întregi încrezătoare în puterea colectivă a proletariatului). Alături de gruparea „Cuzniţa" întîlnim o serie întreagă de însemnaţi scriitorii muncitori şi ţărani: Liasco, Neverov, Vl. Bahmetiev, Kasatkin, F. Berezovsky, Nizovoj, Novicov-Priboi, iar în timpul din urmă s'a mai adăugat Gladkov şi Nichiforov. Această grupare şi-a concentrat atenţia în studierea *forţei de activare a revoluţiei şi influenţa ei asupra vieţii muncitoreşti şi construcţiei gospodăreşti.*

In perioada de existenţă a „Nepului" a avansat şi literatura în direcţia coreşpunzătoare cu nevoile acelei perioade şi anume: era necesar pentru a preîntîmpina prin rolul literaturii, descompunerea şi corupţia de către duşmanii revoluţiei a elementelor revoluţionare.

In legătură cu acest fapt, în anul 1922, iau fiinţă grupările literare „Octombrie" „*Molodoja Gvardia*" (Gardă tînără) şi gruparea criticilor „*Na Postu*" (De santinelă). Toate aceste grupări literare s'au unit în Asociaţia Generală a scriitorilor proletari,

*) Demian Bednii, vestit prin mulţimea cîntecelor ce le-a compus în timpul războiului civil.

demnuită de Ruşi: Asociaţia VAPP (vesoiuznaja asociacia proletarskih pisatelei). Din gruparea literară „Octombrie", condusă de Serafimovici, fac parte scriitorii şi poeţii I. Lebedinsky, Bezîmensky şi alţii. Din gruparea criticilor literari „*Na Postu*" fac parte Averbuh, Veşnev şi Lelevici. Ultima grupă de pe lîngă revista „*Na Postu*" a dus o aprigă luptă peutru recunoaşterea literaturii. ca una din cele mai puternice arme în lupta politică şi triumful revoluţiei octombriste. Gruparea dela „Na Postu" a recunoscut pentru literatura clasică importanţa documentelor epocii revoluţionare şi modelelor de artă literară, iar pe autorii acestor modele, numiţi „poputciki" (îndrumătorii), îi socoteşte ca proveniţi din clasa micii burghezii, care „n'au reuşit nici să se asimileze cu proletariatul şi nici n'au trecut pe faţă în serviciile burgheziei".

Atacul declarat celor dela „Na Postu" în 1923 a produs o vie discuţie în literatura şi critica sovietică. O parte dintre participanţii la această discuţie literară, în frunte cu Voronsky şi Trocky, nega posibilitatea de existenţă a literaturii proletare, susţinînd că proletariatul, *aflându-se momentan în toiul luptei, nu poate să-şi creeze o cultură şi literatură proprie*. Ne temeinicia părerii de mai sus *ne-a dovedit-o viaţa şi formele actuale a literaturii proletare*, care, dezvoltîndu-se şi progresînd, a dat o serie întreagă de scriitori însemnaţi ca: *Furmanov, Gladkov, Lebedinsky. Nikiforov, Fadeev, V. Bahmetiev, Bezîmensky şi alţii.*

Ca rezultat al discuţiilor literare şi critice s'a emis rezoluţiunea—de importanţă istorică în literatura proletară—a „CK VKP" (Comitetul central al partidului comunist). Prin această rezoluţie, dată în anul 1925, se recunoaşte rolul important al literaturii sovietice în lupta proletariatului pentru succesul revoluţiei culturale şi triumful Octombrismului.—Totodată, prin această rezoluţie să prescriu metodele de luptă şi atitudinea literaturii proletare faţă de literatura cu frînturi şi tendinţ burgheze în scopul de-a o apropia cît mai curînd de concepţia comunistă a literaturii proletare.

In prezent literatura proletară, are de rezolvat următoarele probleme capitale:

a) Problema brigăzilor de iniţiativă (udarnîe brigadă), descrierea eroilor planului quinquinal (piatiletka), şi a reprezentanţilor masselor muncitoreşti în munca de construire a socialismului.

b) Descrierea vieţii fabricilor. Se clădesc zilnic fabrici noui şi se recoustruesc fabricele vechi nu numai prin perfecţionarea lor tehnică, ci şi prin perfecţionarea omului—lucrătorului—în deplină legătură cu schimbarea funcţiei lui sociale.

c) In vederea aniversării statului SSSR, să se descrie personalitatea şi natura eroică a proletarilor revoluţionari, istoria războiului civil cît şi felul cum a decurs revoluţia.

d) Colectivizarea, lămurind noile metode, psihologia noua a satelor, cu greutăţile prin care au trecut, organizarea sovhozelor în raport cu colhozuri-le — înfine de-a scoate în evidenţă intreaga dezvoltare a satului sovietic.

Scriitorii pot să-şi aleagă teme numai din aceste patru puncte, ce sunt pe prima linie a intereselor sovietice. Scriitorul proletar, — după cît reese din cele de mai sus — devine tovarăşul de luptă al intregului proletariat în revoluţia culturalo-socială şi un participant indirect în lupta pentru socialism.— Insă trebue să adaug că, prin metodele ce se aplică literaturii sovietice, este imposibilă dezvoltarea şi manifestarea individuală a literaturii cu viaţă spirituală din care s'ar putea ivi orice alt talent genial.

Individul nu există, s'a contopit cu massa— iar inspiraţia dispare în faţa comenzii sociale, odată cu uciderea genezei talentului şi geniului literar. In această fază de grea cumpănă se afla litetatura rusă din marele Stat proletar.

Emil Gane.

Istoria Găgăuzilor. — Părintele iconom-stavrofor Mihai Mihailovici Ceachir ne-a încredinţat un interesant manuscris cu privire la originea Găgăuzilor, al cărui autor este. In numărul de faţă publicăm prima parte a acestei lucrări de valoare istorică incontestabilă, în felul ei.

Notăm cu acest prilej câteva date şi informaţiuni despre personalitatea părintelui Ceachir, utilizând unele notiţe şi scrisori apărute în revista locală „Luminătorul", cu prilejul sărbătoririi a 50 de ani de muncă pe tărâmul şcolar şi bisericesc a Sf. Sale.

Deosebit de vasta-i operă de binefacere, de rodnică activitate în ogorul bisericii şi în domeniul şcolar, protoereul Ceachir s'a ilustrat în Basarabia şi prin numeroase lucrări în domeniul vieţii Găgăuzilor.

Iată ce spune în această privinţă o scrisoare ce i-a fost adresată în anul 1931, cu prilejul jubileului său semisecular, de către reprezentantul Găgăuzilor, învăţătorul *Casîm*.

„Pînă la sf. voastră, noi Găgăuzii, n'am avut absolut nici o carte scrisă în limba noastră; sf. voastră, pentru noi sunteţi, ceiace au fost Chiril şi Metodiu pe vremea lor pentru poporul slavon.

Sf. voastră ne-aţi dat sf. Evanghelie în limba găgăuză, pe care o ascultăm în biserică în limba noastră maternă şi pe care-o citim şi acasă în familie".

Părintele Ceachir a tradus în limba găgăuză: Evanghelia, Psaltirea, Ceasurile, Te-Deum-ul, Acatistul, Istoria vechiului şi noului Testament, Istoria Bisericii, etc.

RECENZII.

Iulia Siminel: Cântecele moldoveneşti din Basarabia. Şi în ceeace priveşte folklorul Basarabia este încă un teren virgin, neexplorat aproape de nimeni. Cercetători şi colecţionari ai comorilor sufleteşti ale poporului de pe aceste meleaguri nu se prea arată, ca în alte părţi. In Ardeal, de pildă, este o *arhivă de flolklor* a Academiei Române, despre care s'a vorbit în coloanele acestei. In Basarabia însă totul este de făcut în această privinţă. Căci de aici nu avem decât câteva întâmplătoare culegeri de poezii populare. Bibliografia folklorului basarabean o numeri pe degete. Aşa încât orice încercare, orice manifestare cât de mică în această direcţie este pentru noi un semn îmbucărător. De aceea broşură d-nei Iulia Siminel despre *Cântecele moldoveneşti din Basarabia*, apărută de curând, este, cum spune şi d. prof N. Iorga în prefaţa ce însoţeşte această lucrare, „un început bun", dar un început care trebuie continuat şi desăvâ şit.

Despre cântecelc moldoveneşti din Basarabia s'a ocupat cândva răposatul Gheorghe Gore, care a publicat în 1866 în foaia „Bessarabskia Oblasnâia Vedomosti" un mic studiu referitor la această chestiune. Au trecut ani de atunci şi iată că tocmai acum o altă încercare în această direcţie. D-na Iulia Siminel analizează cântecele noastre basarabene din punct de vedere etnic, literar şi muzical, demonstrând iubirea şi adânca înţelegere a tot ce era suflare românească la poporul nostru.

Lucrarea această mică. dar preţioasă nouă, este ilustrată prin câteva exemple muzicale luate din colecţia d-lui Gh. Madan şi înscrise şi armonizate de d-na A. Alhazova.

Folklorul muzical d-sa îl împarte în câteva grupuri: *hore, cântece de jale* sau *de dor, cântece de lume şi de pahar, cântece pastorale (doine)*, însistând mai mult asupra acestora din urmă.

Din lectura acestei lucrări ne convingem de imperioasa necesitate de a depune toate stăruinţele pentru culegerea şi conservarea folklorului nostru muzical. Căci ne pier cântecele, fiind alungate de altele moderne. Nu numai în şcoli şi armată,

dar chiar şi în viaţa satelor au început să pătrundă cântecele moderne, străine de sufletul şi aspiraţiile noastre. Ştim că la Casa şcoalelor este o arhivă fonografică, al cărei rost este să înregistreze melodiile cântecelor noastre populare. Şi ştim că d. Gh. Madan a cules ceva. Insă este neapărată nevoie ca să se purceadă la lucru intensiv, pentru a se salva ceeace se mai poate salva.

Al. David.

N. Crevedia: Bacalaurealul lui Puiu.—Cu pana-i de fin humorist, d. N. Crevedia, a prins in cartea-i de debut, „Bacalaureatul lui Puiu", tipuri autentice din viaţa socială, portretizate cu un talent ce-l alătură prin sveltețea frazei şi a humorului firesc, când de Caragiale, când de Visarion.

Nuvela iniţială, tesută în jurul lui Puiu, prototipul şcolarului fără scrupule, ştiindu-se salvat din toate situaţiile compromitătoare de banul şi intervenţia tatălui său moşier, este o frescă a epocii acestia plină de tineretul pe care-l tentează mai mult sportul şi frivolitatea.

Puiu e corigent în toţi anii de studii

Ajunge totuşi în pragul bacalaureatului, după ce familia lui a epuizat toate cunoştinţele montate pentru intervenţiile de rigoare.

Scadenţa falimentului desmerdării paterne chinue întregul cămin şi în special pe Tanti Bica (el îi spune Tanti Terreur) care devine nervoasă şi torturată mai mult de misterul evenimentului (ce admirabil e reliefat acest lucru) decât de situaţia ei care o ţine la 42 ani tot domnişoară, natural nemţită şi frantuzită în pension.

Nici preparatorii grămădiţi cu efortul ultimei conştiinciozităţi şi capacităţi de care dispun pe capul candidatului la bacalaureat, nici atmosfera de larg renume creiată în jurul examenului prin care va trece Puiu (satul şi slugile inclusiv familia îşi orientează acum acţiunile după minutarul acestui eveniment) nu modifică întru nimic comportarea lui Blejeanu care replică oridecâteori i se atrage atenţia: „lasă-mă să-mi între bine mâncarea pe gât".

Gafele ce le săvârşeşte se inalţă cobitoare pentru destinul lui, dar acesta ese învingător, căci Puiu tot ia bacalaureatul spre consternarea şi mai ales bucuria tuturor.

Nuvela—de ample proporţii atingând aproape 100 pag.—cu fiecare rând măreşte apetitul pentru celelalte 9 bucăţi scânteitoare de humor veritabil.

Octav Sargeţiu.

A V I Z.

La administraţia revistei se găseşte spre vânzare colecţia revistei „Viaţa Basarabiei" din anul 1932, conţinând 816 pagini bine legate:

1. Colecţia pe hârtie obicinuită . . . . . 200 lei

2. Colecţia pe hârtie velină . . . . 250 lei

La cerere se expediază contra ramburs.

Administraţia revistei

Tipografia Băncii Centrale Cooperative
Chişinău, str. Princepele Nicolae No. 25

APEL

Repetăm apelul nostru din luna trecută şi rugăm pe abonaţi noştri, cari nici până în prezent nu s'au pus în curent cu plata, să grăbească a ne trimite sumele datorate pe anul 1932.

Abonamentul la revistă este numai de 120, deci accesibil şi pentru pungile cele mai modeste.

Toată stăruinţa noastră este de prisos şi nu vom putea ţine aprinsă pe meleagurile noastre această făclie, dacă sprijinitorii ei, abonaţii, nu-şi vor face datoria de a-şi achita abonamentele.

Cu începere din luna următoare se va înceta trimiterea revistei celor ce nu-şi vor fi achitat abonamentul pe anul trecut, afară de acei ce ne vor scrie să li se continue a trimite revistei şi vor arăta termenul înăuntrul căruia îşi vor achita abonamentele.

Credem că aceasta este ultima rugăminte ce-o facem şi nu va mai fi nevoe să revenim.

Cu toată stima

AD-ŢIA REVISTEI

Rugăm stăruitor pe prietenii şi abonaţii revistei să o dea spre cetire tuturor doritorilor, îndemnându-i să se aboneze.

La prima cerere, se va trimite oricui numerele apărute.

Rugăm adresa să fie dată exact, arătând şi oficiul poştal.

Administraţia revistei „V. B."

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorităţi lei 500.

Preţul 15 lei